

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Narva Kolledž
Õppekava „Koolieelse lasteasutuse õpetaja mitmekeelses õppekeskkonnas“

Eelika Kalda
**JOONISTAMINE KUI OSA LAPSE KOGNITIIVSEST ARENGUST JA SELLE
TOETAMINE**
Bakalaureusetöö

Juhendaja: pedagoogika ja psühholoogia nooremlektor Anu Leuska MSc

Narva 2025

Olen koostanud bakalaureuse lõputöö iseseisvalt. Töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kasutatud kirjandusallikad ja teistest kohtadest pärinev informatsioon on viidatud.

Eelika Kalda

/Allikrjastatud digitaalselt/ 21.04.2025

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Eelika Kalda (12.08.1984),

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “Joonistamine kui osa lapse kognitiivsest arengust ja selle toetamine”, mille juhendaja on Anu Leuska, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Eelika Kalda 21.04.2025

SUMMARY

Drawing as a Component of Children's Cognitive Development and Its Support.

The cognitive development of children during the preschool years is of great importance, as it shapes their future learning trajectory. The positive impact of drawing on a child's development has been extensively studied in academic literature. However, in Estonia, there has been limited research on how preschool teachers consciously use drawing to support children's cognitive development. There is a lack of comprehensive understanding regarding how teachers set objectives and plan drawing activities to improve cognitive skills in children. Furthermore, little is known about how teacher's guidance and discussion affect children's drawing process and, through it, their cognitive development. Accordingly, the issue addressed in this study is the limited understanding among preschool teachers of how drawing can be used to support cognitive development and how discussion influences children's drawing activities.

To achieve this goal, the following key research questions were formulated:

1. What are the connections between drawing and a child's cognitive development?
2. How does drawing contribute to the development of a child's creativity?
3. How can preschool teachers support the cognitive development of preschool-aged children through drawing and what specific activities do they provide to achieve this?
4. How do children draw based on instructions and model image and how does a subsequent discussion influence the drawing of a second image?

To address these questions, preschool teachers completed a questionnaire and drawing tasks were conducted with the children. The responses from the teachers were analysed using qualitative content analysis, while the drawing tasks were examined using a combined research methodology.

The thesis is structured into three parts: the theoretical section, the empirical section and the analysis of research findings. The first chapter provides an overview of child cognitive development, the impact of drawing on cognitive development, the significance of fine motor skills and creativity, and the role of preschool educators in supporting children's cognitive

development through drawing. The second chapter describes the methodology of the research. The third chapter presents the research findings, analyses the results and draws conclusions.

The study revealed that preschool teachers consider it important to develop a child's creativity and imagination, allowing the child to retain individuality and independence. The responses from the preschool teachers indicated that through drawing, children develop their thinking skills, train their attention and learn to solve problems.

This topic is of particular relevance given that preschool children spend a substantial portion of their day in preschool settings. Therefore, the role of preschool teacher is crucial in supporting and advancing the cognitive development of young children.

SISUKORD

SISSEJUHATUS	7
1. JOONISTAMISE OSA LAPSE KOGNITIIVSES ARENGUS	9
1.1 Lapse kognitiivne areng.....	9
1.2 Joonistamine kui kognitiivse arengu osa	11
1.3 Peenmotoorika ja joonistamise seosed	13
1.4 Joonistamine kui loovuse väljendus	15
1.5 Lasteaiaõpetajate roll laste kognitiivse arengu toetamisel joonistamise kaudu.....	17
2. UURIMISTÖÖ METOODIKA	21
2.1 Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused.....	21
2.2 Uurimistöö meetodite valik ja kirjeldus.....	21
2.3 Protseduuri kirjeldus ja andmeanalüüs	22
2.4 Valimi kirjeldus.....	24
3. UURIMISTULEMUSTE ANALÜÜS	25
3.1 Uuringus osalenute taustaandmed	25
3.2 Õpetajate arvamused joonistamise seosest lapse kognitiivse arenguga.....	26
3.3 Lasteaiaõpetajate arvamused joonistamise mõjust lapse loovusele.....	27
3.4 Lasteaiaõpetajate arvamused lapse kognitiivse arengu toetamisest joonistamise kaudu	28
3.5 Laste joonistamisülesande analüüs	30
ARUTELU.....	34
KOKKUVÕTE	38
KASUTATUD KIRJANDUS.....	40
LISAD.....	47
Lisa 1.	47
Lisa 2.	49
Lisa 3.	50
Lisa 4.	62
Lisa 5.	63
Lisa 6.	65
Lisa 7.	74

SISSEJUHATUS

Lapse kognitiivne areng on eelkoolieas väga oluline, sest see kujundab lapse edasise õpitee. Joonistamine toetab lapse mälu, mõtlemist, tähelepanu ja loovust – kõiki kognitiivse arengu komponente. Joonistamise positiivset mõju lapse arengule on teaduskirjanduses palju uuritud. Eestis on aga seni vähe uuritud, kuidas lasteaiaõpetajad joonistamist teadlikult kasutavad lapse kognitiivse arengu toetamiseks. Puudub ülevaade sellest, kuidas õpetajad eesmärgistavad ja planeerivad joonistamistegevusi, et arendada lapse kognitiivseid oskusi. Samuti on vähe uuritud ka seda, kuidas mõjutab õpetaja juhendamine ja arutelu laste joonistamisprotsessi ning selle kaudu nende kognitiivset arengut. Sellest tulenevalt uuritakse käesolevas töös, kuidas joonistamist teadlikumalt kasutada kognitiivse arengu toetamiseks ning milline on juhendamise ja arutelu mõju lapse joonistamisele.

Joonistamine kujundab lapsel ruumitaju täpsust, käe- ja silmakoordinatsiooni (Ли, (2005), loovat ja kriitilist mõtlemist ning probleemide lahendamise oskust (Edwards, 2020). Seega on joonistamisel tihe seos lapse kognitiivse arenguga.

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada joonistamise osa lapse kognitiivses arengus ja selleks kasutatavad toetusviisid lasteaiaõpetajate arvamuste põhjal.

Sellest lähtuvalt püstitati järgmised peamised uurimisküsimused:

1. Kuidas näevad lasteaiaõpetajad joonistamise seost lapse kognitiivse arenguga?
2. Kuidas joonistamine arendab lapse loovust lasteaiaõpetajate hinnangul?
3. Kuidas lasteaiaõpetaja saab joonistamise kaudu toetada eelkoolialise lapse kognitiivset arengut ning milliseid erinevaid tegevusi nad selleks pakuvad?
4. Kuidas lapsed joonistavad juhendi ja ettenäidatud pildi järgi ning kuidas arutelu õpetajaga mõjutab sama pildi teistkordset joonistamist?

Eesmärgi saavutamiseks viidi lasteaiaõpetajatega läbi küsitlus ning lastega viidi läbi joonistamisülesanne. Lasteaiaõpetajatelt saadud vastuseid analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodil. Joonistamisülesannet analüüsiti kasutades kombineeritud uurimismeetodit.

Bakalaureusetöö koosneb kolmest peatükist: teoreetiline, metoodiline ja empiiriline peatükk.

Töö teoreetilises peatükis antakse ülevaade lapse kognitiivsest arengust, joonistamise mõjust lapse kognitiivsele arengule, peenmotoorika ja loovuse tähtsusest ning lasteaiaõpetajate rollist lapse kognitiivse arengu toetamisel joonistamise kaudu. Töö metoodilises peatükis selgitatakse täpsemalt uurimistöös kasutatud metoodeid ning tutvustatakse protseduure. Töö empiirilises peatükis kirjeldatakse uurimistulemusi, analüüsitakse saadud tulemusi ja tehakse järeldused ning kokkuvõte.

Bakalaureusetöö läbiviimisel järgitakse teadusuuringute eetika põhimõtteid. Kõik osalejad olid informeeritud uurimistöö eesmärgist ning teadsid, milleks nendelt saadud andmeid kasutatakse. Uurimistöös osalemine oli vabatahtlik ja osalejatel oli võimalus igal ajal osalemisest loobuda. Bakalaureusetöös osalejate anonüümsus ja andmete konfidentsiaalsus oli tagatud.

1. JOONISTAMISE OSA LAPSE KOGNITIIVSES ARENGUS

1.1 Lapse kognitiivne areng

Areng on protsess, mille käigus organism oma eluea jooksul kasvab ning muutub (Veisson, 2009, lk 5). Igal eluetapil on inimese arengu seisukohalt oluline tähtsus. Eriti oluline on koolieelne iga. Inimese vaimse arengu kõige tormilisem periood on esimesed kuus eluaastat. Selles vanuses last iseloomustab suur aktiivsus, mis avaldub pidevas tegutsemistahtes ja iseseisvuspüüdes. Just selles vanuses pannakse alus inimese isiksuse omadustele ja väärtushinnangutele (Tuuling, 2008, lk 7-9). Piaget toonitas lapse sisemise aktiivsuse olulisust, edendades sellega lapsekesket lähenemist õpetamisel. Piaget uskus, et teadmiste omandamiseks peavad lapsed lisaks objektidele manipuleerima ka oma mõtetega (Smith, Cowie, Blades, 2008, lk 381). Koolieelses eas on teadvuse arengu olulisemaks iseärasuseks see, et teadvuse keskmesse asub mälu ning ühtlasi muutub lapse huvide ja vajaduste iseloom. Samuti on muutunud lapse mõtlemine (Võgotski, 2006, lk 46-47). Võgotski lõi ambitsioonika kognitiivse tunnetuse mudeli, mille keskmes on sotsiaallajalooline aspekt. Sarnaselt Piaget'ga nägi ka tema lapses teadmiste ja arusaamade aktiivset ülesehitajat. Kuid erinevalt Piaget'st rõhutas ta selles õppeprotsessis targemate inimeste sekkuvat rolli. Võgotski väitis, et laps omandab mõtlemise ja õppimise "tööriistad" ümbritseva keskkonna teiste liikmete vahelises sotsiaalses suhtlemises (Smith, Cowie, Blades 2008, lk 478-479). Võgotski põhimõtteid arendas laialdaselt edasi ning rakendas hariduses Ameerika psühholoog Jerome Bruner. Võgotski mõtted mõtlemise ja kõne kui tegevuse kavandamise vahendite kohta haakusid Bruneri vaadetega. Teda intrigeeris Võgotski arvamus, et ühiskond annab vahendid, mis võimaldavad lapsel saada paremaks mõtlejaks (Smith, Cowie, Blades 2008, lk 487).

Tunnetuslik areng on seotud maailma tunnetamise ja mõistmisega. Kognitsioon on vaimne tegevus, nagu mõtlemine, arutelu, analüüs, tajumine, defineerimine ja omistamine, aga ka informatsiooni omandamine, organiseerimine, säilitamine ning taastamine (Veisson, 2018, lk 10-11). Kognitiivne areng näitab lapse mõtlemis-, õppimis- ja probleemide lahendamise oskuse arengut. Kognitiivne areng toimub järkjärguliselt. Iga laps areneb omas tempos, kuid toetav ja stimuleeriv keskkond on arengule määrava tähtsusega. Küpsemise käigus määravad pärilikkus ja ümbritsev keskkond lapse füüsilise ja kognitiivse arengu (Veisson, 2018, lk 10). Tunnetusprotsesside abil võtab laps maailmast vastu infot, mõtestab seda, salvestab mällu ning

kasutab hiljem. Koolieelses eas laste mõtlemine erineb oluliselt täiskasvanute omast. Laste teadmised ja arutlemise tase on piiratum, sõltudes rohkem kontekstist. Alguses teeb laps seda suuresti täiskasvanute toel, arenedes aga järjest enam iseseisvalt. Erinevaid tunnetusprotsesse (taju, tähelepanu, mälu, arutlemine) on sageli raske eristada, sest nad toimivad koos (Kikas, 2008, lk 19-20). Seose nägemine mõtete, tunnete ja reaktsioonide vahel on vajalik oskus. Samuti on oluline teadmine, kas mingit otsust on mõjutanud tunded või mõistus (Saarits, 2005, lk 76).

Tutvudes laste ja noorukite kognitiivse arengu peensustega, ei tohiks kahe silma vahele jääda Piaget' teooria põhiseisukohad. Eelkõige tähendab see arusaamist, et lapse areng toimub tema sisemise aktiivsuse mõjul mõõdukat väljakutset pakkuvas arengukeskkonnas. Teiseks tuleb silmas pidada, et teadvus kujuneb järkjärguliselt, algselt mootorsete, hiljem vaimsete skeemide konstrueerimisena. Kolmandaks tuleb mõista, et mõõdukat väljakutset mootorsete ja vaimsete skeemide kujunemiseks saab pakkuda arengukeskkond, millele laps on võimeline reageerima. Seega tuleb õpetajatel arengukeskkonna ja õppesituatsioonide loomisel arvestada konkreetsetes vanuses lapse arenguvõimalustega (Krull, 2018, lk 63). Tänapäevased uurijad on leidnud, et lapsed suudavad sooritada mõningaid ülesandeid edukalt varem kui Piaget oma teoorias väitis (Smith, Cowie, Blades 2008, lk 402).

Uurides laste arutlusviise erinevates oludes jõudis Piaget arusaamisele, et laste vaimne areng toimub kvalitatiivselt erinevate vaimse tegevuse astmete järgnevusena. Iga eelnev aste on aluseks ja eelduseks järgmise kujunemisele. Selline areng nõuab nii geneetiliselt päritoluga bioloogilis-füsioloogilist baasi kui ka kindlate omadustega arengukeskkonda. Need seisukohad on saanud tänapäeval kognitiivse arengupsühholoogia alustaladeks (Krull, 2018, lk 35-36). Butterworth ja Harris (2002) on välja toonud, et Šveitsi psühholoog Jean Piaget jagas lapse kognitiivse arengu neljaks etapiks: sensomotoorne etapp (0-2 aastat), eeloperatsioonaalne etapp (2-7 aastat), konkreetsete operatsioonide etapp (7-11 aastat) ja formaalse mõtlemise etapp (11+ aastat). Sensomotoorses etapis laps õpib keskkonda tundma ja sellega toime tulema peamiselt meelte ja liigutuste kaudu. Laps areneb vastasmõjus keskkonnaga. Piaget arvas, et lapse nägemine on algul kahemõõtmeline ja erinevad meeled arenevad eraldi (Leuska, 2010). Eeloperatsioonalses etapis tekib lapsel sümbolite kasutamine esemete ja nähtuste tähistamiseks. Laps on võimeline rääkima asjadest, mida ta hetkel ei taju. Selles vanuses on Piaget järgi egotsentrismi periood, kus laps hindab kõike enda seisukohalt (Leuska, 2010). Eelkooliealiste

laste mõtlemine on selles perioodis konarlik ja sageli naiivne. Piaget selgitused väidavad, et lapsel jääb puudu loogika püsivusest ning järelduste tegemisega näivuse ja tegelikkuse ning põhjuste ja tagajärgede kohta. Piaget ütleb, et kõigi nende raskuste aluseks on lapsega egotsentrism (Butterworth & Harris, 2002, lk 244). Konkreetsete operatsioonide perioodil areneb mõtlemine, laps õpib tegema järeldusi. Mõtlemine muutub konkreetsemaks ja egotsentriline mõtlemine väheneb. Laps hakkab paremini aru saama, et inimesed mõtlevad ja tunnevad erinevalt. Formaalsete operatsioonide etapis kujuneb lapsel abstraktne ja loogiline mõtlemine (Leuska, 2010).

Mida paremini suudab laps maailma viie meelega tajuda, seda kindlamalt ta end tunneb, seda huvitavamalt teavet saab ta ümbritseva kohta. See õpetab last edaspidi tegutsema ja otsustama õigesti (Hellermaa, 2003, lk 17).

1.2 Joonistamine kui kognitiivse arengu osa

Joonistamise olemusest on kirjutatud palju teooriaid. Samuti on palju uuritud laste joonistusi ning seda, kuidas neid tõlgendada ja mõista (Viks, 2019). Seda teemat on käsitlenud uurijad nagu Kellogg (1970), Arnheim (1997), Vögtski (1968), Piaget (1977), Goodnow (1977), Edwards (2020) jt. Eestis on põhjalikult kunsti osatähtsust uurinud Juske (2004), Laak (1992), Heinla (2020), Vahter (2005), Toomela (2022), Tartes-Babkina (2018) jt). Joonistamisel väljendatakse viisi, kuidas maailma kogetakse. Järelikult on joonistamiseks vältimatult vajalikud maailma kogemise mehhanismid - meeleorganid. Joonistamiseks ei piisa kaasasündinud meeleorganite olemasolust, meelte vahendusel kogetu tuleb psüühiliselt mõtestada (Toomela, 2022, lk 60-61). Eelkooliealised lapsed väljendavad end pigem joonistades kui kirjutades (Juske, 2004). Joonistamise kaudu lapsed mitte ei väljenda oma mõtteid, vaid loovad ka uusi tähendusi (Wright, 2003; Deguara & Nutbrown, 2018, lk 4-20). Lapse joonistamine on tegevus, mis nõuab temalt aktiivset kohalolekut, kohanemist keskkonna ja materjalidega. Lapse kognitiivne areng ja joonistamisoskus ongi seetõttu seotud. Laps omandab uusi kogemusi, tema mälu, tähelepanu ja joonistamisoskus avarduvad (Dewey, 2019).

Tundekasvatus ja sotsiaalsete oskuste õpetamine on kõige efektiivsemad just koolieelses eas. Kui laps suhtleb tasakaalukate ja hoolivate täiskasvanutega on tal suuremad võimalused isikliku

eeskuju ja delikaatse suunamise kaudu aidata kaasa eneseregulatsiooni ja eneseväärikuse kujunemisele (Tuuling, 2008, lk 9). Lapsepõlves kogetu omab suurt mõju tulevikule. Lapsepõlve joonistused tekitavad meis sooja ning turvalise tunde. Selle tunde abil saame teada, kes me oleme ja oskame kujundada enda tulevikku (Beard & Wilson, 2013). Laste joonistused on nende mõtlemise tahtlik ilming ja tõhus visuaalne keel (Clark, 2005), mis aitab neil edasi anda seda, mida nad muidu lihtsalt ei suuda väljendada (Deguara ja Nutbrown, 2018). Podobnik' u, Jerman' i ja Selan' i (2021) sõnul on keelekunst ja kujutava kunsti vahel eelkoolieas ja koolieas väga tihe seos, mis tõstab esile lapsega peetava dialoogi olulisuse ning soodustab veelgi laste sotsiaalset ja kognitiivset arengut.

Lapse joonistamisoskus on seotud tema vanuse ja arenguga. Arnheim, Goodnow ja Kellogg on ühisel arvamusel, et laps hakkab joonistama umbes aastaselt, kui ta veab paberile arusaamatuid jooni ja kriipse (Juske, 2004, lk 16-17). Lapse esimeseks kunstilise arengu etapiks on kritseldamine ehk spontaanne joonistamine. Spontaanne joonistamine on tähtis, et arendada ladusaid liigutusi ning luua elementaarseid kujutisi. See on aluseks lapse käe koordinatsiooni arenguks (Vahter, 2018, lk 249). Järgnevas, teadliku joonistamise, etapis lähevad kritseldused üle lihtsateks geomeetrilisteks vormideks. Esimeseks äratuntavaks objektiks peetakse inimest, mis koosneb ringist ning kahest või neljast sirgest. Seda kujutist nimetatakse peajalgseks. Geomeetrilistest kujunditest kujunevad laste joonistuses kombinatsioonid. Laps hakkab kujundeid ühtseks pildiks ühendama. Seda perioodi laste joonistuse arengus nimetatakse pildi etapiks (Vahter, 2018, lk 249). Kui lapsele ei anta koolieelses eas kritseldamiseks ja skemaatilisteks joonistusteks võimalust, võib see saada lapse edasisele arengule takistuseks nii kunstilise kui üldise arengu kontekstis (Vahter, 2018, lk 249).

Joonistamine on suhtlusviis ja kognitiivne tööriist, mis võimaldab lapsel juba varakult teistega suhelda, mõelda, õppida, meeles pidada ja probleeme lahendada (Mendosza Straffon, Groot, Gorr, Tsou, Kret, 2024). Joonistamine arendab maailmatunnetust ja -nägemist ning eneseväljendusoskust (Ли, 2005). Lisaks arendab see oskust läheneda probleemidele loovalt ning edendab mõtlemist kõikidel aladel, mis omakorda paneb nägema kogu tervikut (Edwards, 2020). Kunstiga tegelemine mõjub rahustavalt ja maandab stressi. See annab võimaluse olla endamisi ja vaadata endasse ning valikuvabaduse väljendada ennast kunstiliselt nii, nagu laps ise soovib (Tartes-Babkina, 2018, lk 9).

Joonistamine on oluline lapse kognitiivses arengus, kuna see toetab erinevaid oskuseid ja mõtlemise valdkondi. Joonistamine võimaldab lastel väljendada tundeid, mõtteid, hirme ja soove. Joonistades tuleb nähtavale see, mis oli varjatud, sh ka alateadlik materjal (Tartes-Babkina, 2018, lk 13). Joonistamise kaudu õpivad lapsed hindama ka asjade vormi ja suurust. Nad näevad objektide paiknemist ruumis (Ainevaldkond „Kunstiained“, 2014). Samuti toetab joonistamine probleemide lahendamise oskust (Vahter, 2008, lk 246). Lapsel tuleb leida loovaid lahendusi pildi joonistamiseks paberile. Kujutlusvõime arendamine on kognitiivse arengu oluline osa. Joonistades saab laps väljendada oma ideid ja fantaasiaid. Joonistamine nõuab käe ja silma täpset koordinatsiooni (Ли, 2005). Joonistades peab laps meenutama, milline miski ese välja näeb, et seda paberil kujutada. See arendab mälu ja keskendumisvõimet. Joonistades saab laps väljendada oma tundeid ja ideid. See aitab kaasa lapse emotsionaalsele arengule (Kurg, 2020).

Lev Vögotski rõhutab oma teoorias, et lapse kognitiivne areng toimub sotsiaalsetes suhetes ja kultuurilises keskkonnas, kus keelel ja juhendamisel on oluline roll. Tema teooria keskne mõte rõhutab õpetaja ja juhendaja osa lapse arengus. Vögotski tõdes, et laps omandab teadmised ja oskused keele, sümbolite ja tehnoloogiate kaudu. Need vahendid kujundavadki lapse kognitiivseid protsesse (Vögotski, 2014). Laste kognitiivne ja keeleline areng on omavahel tihedalt seotud. Mõtlemine suunab keelekasutust ja keel mõtlemisviisi (Krull, 2018, lk 64). Fisheri ja Rose'i teooria kohaselt hõlmab kognitiivne küpsemine tervet arenguastmete rida, kus erinevad võimed arenevad üksteisest suhteliselt sõltumatult ja paralleelselt. Esimesed arenguastmed ilmnevad pärast sündi ja see protsess jätkub ligikaudu kuni 30. eluaastani (Veisson, 2018, lk 16). Laste kunstiline tegevus ja areng ei ole ainult nende esteetilise vajaduse väljendus, vaid ka kognitiivse arengu vahend (Podobnik, Jerman, Selan, 2024).

Kokkuvõtteks on joonistamine lapsele õppimise ja arengu oluline osa, see arendab neil terviklikku mõtlemist ning valmistab neid ette igapäevaeluks.

1.3 Peenmootorika ja joonistamise seosed

Peenmootorika on käeline areng, kus liigutustes osalevad väiksemad lihasgrupid (Arula, 2011). Peenmootorika on olulise tähtsusega mootorikatüüp lapse arengus, sest oskus rakendada

mõlemat kätt ja nende väikeseid lihaseid toetab last ilma kõrvalise abita toime tulema eneseteenindamisel (Higuera, 2018). Peenmootorika arendamine joonistamise kaudu arendab lapse tunnetusprotsesse: taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist ja kõnet (Saks, 2023).

“Silm ja käsi”- need on kunstilise tegevuse isa ja ema ütleb psühholoog R. Arnheim. Igasugune motoorne tegevus eeldab silma ja käe koostööd. Mida varem see lapsel kujuneb ja kiiremini areneb, seda parem (Juske, 2004, lk 17). Peenmotoorseid oskused kontrollivad käte, sõrmede, põidla ja silmade koostööd (Pica, 2008, lk 44). Peenmotoorseid oskusi aitavad arendada joonistamine, kirjutamine, helmeste lükkimine paelale, muusikariistade käsitsemine jt tegevused. Erinevad peenmootorika ja rütmiga seotud harjutused aitavad stimuleerida kõnekeskuste tööd, koordineerida kõneliigutusi ja seeläbi soodustada kõne arengut. Hilisemas elus on hästi arenenud peenmootorika sama oluline kui üldmootorika areng (Cools, 2009).

Peenmootorika ei ole oskus, mida saab eraldi õppida, nagu seda on lugemine või matemaatika, peenmootorika oskused kujunevad arengu käigus (Marintšenko, 2021). Sõrmede peenlihaste ja silma ning käe koostöö areneb siis, kui laps saab mängida erinevate väiksete esemetega: kivikesed, oksad, käbid, tõrud jm selline. Samuti sobib voolida savist, maalida sõrme ja pintsliga, löigata ja liimida, joonistada puuoksaga maapinnale, rasvakriitidega paberile ning meisterdada ja punuda (Kivi, Sarapuu, 2005, lk 253). Peenmootorika arendamiseks peaksid kodus kindlasti lapsele kättesaadavad olema kätega loovaks tegevuseks vajalikud materjalid, nt: paber, käärid, pliatsid, savi või plastiliin, et ta saaks vabalt meisterdada ja oma tehtut vanematele näidata (Neare, 2024, lk 44).

Koolieelses eas muutub lapsel järjest olulisemaks käe juhtimisoskus ning joonistamise kaudu on võimalik seda arendada (Saks, 2023). Halb peenmootorika ning puuduvad oskused peenmootorikas võivad mõjutada lapse iseseisvust, eneseteenindust ja enesehinnangut. Lapse õppeedukus võib kahjustuda ning mänguvõimalused on piiratud. Lisaks on nutiseadmete liigne kasutamine ajaga laste peenmootorikale halba mõju avaldanud. Igapäevaelus ning hariduses ettetulevates tegevustes on peenmootorika väga vajalik (Marintšenko, 2021). Lasteaiaõpetajad saavad joonistamisoskuse abil toetada lapse peenmootorikat, kujutlemisvõimet ja mõtlemist, mis on olulised ettevalmistused edasiseks haridusteks.

1.4 Joonistamine kui loovuse väljendus

Loovuseks peame inimese võimet saavutada mistahes probleemi lahenduses uut ja originaalset tulemust, rikastades selle kaudu kultuuri ja ühiskonda (Savason, 2008, lk 98). Loovuse tähtsaim nurgakivi on iseenda tundmine: oma annete, huvide, kire ning väärtuste tunnetamine (Ojakäär-Kitsing, 2018, lk 49). Kõige laiemal määral on loovus asjakohase ja väärtusliku uudsuse genereerimine inimtegevuse eri valdkondades. Loovuse mõistet kasutatakse tähistamiseks nii loomeprotsessi, loometulemuse kui ka isikuomadusi (Ojakäär-Kitsing, 2018, lk 17).

Saksamaa õpetajate hinnangul on loov laps katsetamisaldis, rikkaliku kujutlusvõimega, leidlik, originaalne, entusiastlik, uudishimulik, väljakutseid eelistav, divergentselt mõtlej ja laia huvide ringiga (Heinla, Puhm, 2020, lk 39). Portugali õpetajate arvates kasutab loov laps probleemide lahendamisel sagedamini erinevaid võimalusi, tal on ebatavalised ja originaalsed ideed, ta oskab teadmisi teistesse valdkondadesse üle kanda, on akadeemiliselt edukas (Heinla, Puhm, 2020, lk 39). USA õpetajad on välja pakkunud loovamatele lastele järgmisi omadusi: kiireloomulisus, viisakus, populaarsus, vastuvõtlikkus teiste ideedele, oskus kriitikat vastu võtta ja hea mälu, seiklushimulisus, küsimuste esitamine, juhendite ettekirjutustega mitte nõustumine, riskivalmidus (Heinla, Puhm, 2020, lk 39).

Loovus on oluline, sest tänapäeval ei vaja me enam pähetuubitud faktide varamut, kuna meil pole väljatöötatud vastuseid homsetele küsimustele. Tänapäeval vajame igas olukorras kohanevat tööriista nimega loovus (Ojakäär-Kitsing, 2018). Meie aju on loov. Aju mitte ainult ei säilita ega taasta kogetut, vaid ka kombineerib infot loominguliselt uueks. Sellist kombineerivat võimet põhinevat tegevust nimetab psühholoogia kujutlusvõimeks ehk fantaasiaks. Kasutades väljapaistva psühholoogi Lev Vögotski sõnu, on kujutlusvõime igasuguse loovusliku tegevuse alus (Kitsing-Ojakäär, 2018, lk 17). Julgustades lapsi lugusid rääkima ja kirjutama, loovad vanemad ja õpetajad lapse maailmatajumise arenguks soodsa keskkonna, võimaldades lapsel kogeda erinevaid tundeid. Lugude jutustamine aitab lapsel oma ideid vormida, mängeldes erinevaid mõtteid katsetada ja avastada ning õppida mõistma ka teiste inimeste vaatenurki (Smith, Cowie, Blades 2008, lk 349). Loovmõtlemine on oskus, mida lapsed saavad kasutada igapäevaste probleemide lahendamisel, kui ka oskus, mis valmistab neid ette tulevaseks eluks. Kunstitegevused stimuleerivad lapse loovust, mõtlemist ja üldist aktiivsust. Loovus on kunsti süda (Vahter, 2008, lk 247). Selleks, et jõuda väljapaistva loovuseni, et luua

ühiskonda muutvaid lahendusi, on vaja kõigepealt hulgaliselt väikest loovust- julgust mängida paljude erinevate ja uute ideedega, olenemata sellest, kas neil on ühiskondlik väärtus või mitte (Heinla, 2020, lk 10).

Üheks loovuse eelduseks on oma kogemustepagasi laiendamine. Elu kogeme meelte kaudu- näeme, kuuleme, haistame, maitseme ja puudutame. Õpetades lapsele olema tõeliselt kohal praeguses hetkes, saab laps rikkalikke kogemusi (Ojakäär-Kitsing, 2018). Psühholoog Lev Vögotski toob laste loomeprotsessi põhilise seadusena välja, et loomeprotsessi väärtus ei peitu mitte resultaadis, vaid just protsessis. Tähtis ei ole see, mida lapsed loovad, vaid see, et nad arendavad loomingulist kujutlusvõimet (Ojakäär-Kitsing, 2018). Laste loovusprotsessi sammud on kokku võtnud haridusekspert ja teadlane Victoria Wilson. Tema järgi on loovuse esimeseks etapiks huvi ja uudishimu. Laps küsib ja otsib lahendusi. Teises etapis toimub avastamine ja mäng. Laps hakkab huvitava teema kohta koguma infot- uurib, vaatab ja katsetab. Siin tulebki lasta lapsel avastada ja eksperimenteerida ning vastata ta küsimustele. Kolmandaks etapiks on taipamine. Laps saab aru, kuidas saab probleemi lahendada või mida on vaja järgmisena teha. Oluline on lubada lapsel olla originaalne ja innustada teda probleemidele mitut lahendust otsima. Laste loovusprotsessi neljas etapp on tegevus. Selles faasis toimub millegi uue loomine. Laps loob ja proovib seda, milleni ta välja jõudis. See etapp võib võtta pikema aja ja lapsele tuleb anda aega, et oma töö lõpetada. Jälgides laste loovuse suunamisel sellist mudelit, omandab laps loovmõtlemise süsteemi, mida ta saab kasutada ka täiskasvanuna (Ojakäär-Kitsing, 2018).

Kogu koolieelne periood laste kunstilises arengus on määrava tähtsusega. Sellel perioodil kujunevad välja harjumused ja oskused kunsti luua. Kui lapsed saavad kunstitegevusest positiivseid emotsioone, siis kannavad nad neid tundeid läbi kogu elu. Seega on vaja eelkooliealisi lapsi loomingust lähtuvalt suunata ja juhendada (Vahter, 2018). Joonistamine annab lapsele võimaluse luua uusi kujundeid ja lahendada visuaalseid probleeme. See toetab lapse loovuse arengut ning õpetab ideid visuaalselt edasi andma. Loovus on meis kõigis, see on meile kaasa sündinud. Tuleb vaid leida üles praktikad, mis võimaldavad meil kogu aeg loovad olla (Orav, 2023, lk 23). Loova mõtlemise oskused aitavad saada lapsel elukestvaks õppijaks. Teisalt on loov mõtlemine ühenduslüli inimeste kohanemisvõime ja toimetuleku vahel - annab sotsiaalse paindlikkuse, kohanemisvõime, vastupidavuse ehk sotsiaalse toimetuleku (Heinla, 2020, lk 44).

Väikestel lastel on piisavalt uudishimu ja enesekindlust, et kõike uut järele proovida. Nad ei hääbene ega karda vigu teha. Laps, kelle loovust arendatakse, jääbki tõenäoliselt loovaks ja suudab muutuva maailmaga kohaneda (Einon, 2003, lk 7). Loovuse toimimise tagavad: kognitiivsed faktorid, isiksuse omadused ja motivatsioon, keskkonna faktorid, kultuurilised, sotsiaal- majanduslikud, hariduslikud ja perekondlikud tegurid (Heinla, 2008, lk 238). Eluga rahulolu muudab inimese loovamaks. Loovus annab jõudu näha ennast ja ümbritsevat isikupäraselt uudses valguses, leida oma elule eesmärk. Aitab kaasa isiklikule arengule, eneseaktsepteerimisele, toimetulekule keskkonnaga, iseseisvumisele ja positiivsetele suhetele teiste inimestega (Puhm, 2020, lk 43). Kokkuvõtvalt annab loovuse mõiste julgust ja kinnitust, et meis ja meie lastes on tohutu loomepotentsiaal, igaühes temale ainuomase viisil (Heinla, 2020, lk 11).

1.5 Lasteaiaõpetajate roll laste kognitiivse arengu toetamisel joonistamise kaudu

Õpetaja kutsestandardis tase 6 (2020) on välja toodud, et õpetaja kujundab füüsiliselt, vaimselt ja emotsionaalselt turvalise heaolu, tervist, arengut ja loovust toetava koostöise õpikeskkonna, lähtudes õppijate vajadustest ja õpieesmärkidest. Hästi läbimõeldud tegevus ja uurimist soodustav keskkond annab lapsele kõik võimalused oma arengupotentsiaali avamiseks (Tuuling, 2008, lk 8-9). Joonistamine ja maalimine on väikese lapse kõige tähtsam viis ennast loominguliselt väljendada. Seega on mõttekas pakkuda lapsele võimalust katsetada erinevate materjalide ja tehnikatega (Einon, 2003). Joonistamine ja maalimine on tunnete väljendamiseks eriti hea meetod, sest maalimisel kasutatavad värvid on voolava konsistentsiga. Värvide segamine, voolamine ja liikuvus paberil on vabastav ning põnev, aidates end hõlpsamalt väljendada (Ojakäär-Kitsing, 2018, lk 65). Kunsti loomine on lapse jaoks loomulik tegevus. Kunstitegevustes võivad põimuda mäng, fantaasia jm. Laps uurib maailma kõigi oma meeltega, nuusutades värvi lõhna või katsudes külma ja märga savi (Vahter, 2008, lk 255). Kunstilises tegevuses on oluline laste meeleolu ja positiivsed emotsioonid ning võimalused ennast loovalt väljendada. Laste meeleolu sõltub eduelamusest tegevuses (Oll, 2009), seepärast on oluline valida eakohased tööd, mis annavad võimaluse tunda tehtust emotsionaalset rahulolu (Vaas, 2022, lk 55).

Eelkooliealiste laste puhul tuleb meeles pidada, et ühelaadsed muljed tekitavad suhteliselt kiiresti emotsionaalse küllastuse ja igavuse. Lewis (2001) tõdeb, et hetkemuljetest kaasa haaratud laps võib olla tujutu ja kapriisne. Eelkooli eas esineb lastel tugevaid emotsionaalseid puhanguid ja pidurdamatust, eriti siis, kui laps on väsinud või haige (Saarits, 2005, lk 72).

Tänapäeva ühiskonnas on ülimalt oluline lasteaiaõpetaja ja lastevanemate koostöö, mille eesmärgiks on luua lapsele soodne arengukeskkond nii lasteasutuses kui ka kodus (Veisson, 2005, lk 123). Kasvukeskkond annab lapsele põhja, millele toetuda edaspidi teadmisi omandades ning oma käitumist kujundades. Kasvukeskkond määrab käitumismudelid sotsiaalses, emotsionaalses ja vaimses sfääris (Nugin, 2005, lk 117). Lapsevanem vajab ülevaadet lasteaias toimuvast ja lasteaias kodus ning kodu kaudu toimuvast (Nugin, 2005, lk 83). Lasteaia ja kodu koostöös tulebki näha üht võimalust, kuidas muuta eelkoolipedagoogikasse ja -kasvatusse puutuv lapsevanemale mõistetavamaks (Saarits, 2005, lk 113).

Eelkooliealised lapsed on seiklushimulised, kujutlusvõimelised ja spontaanselt loovad. Kõige olulisem on, kuidas õpetajad õpetavad lapsi mõtlema ja kuidas lapsed õpivad, interpreteerivad ja kasutavad uusi teadmisi (Heinla, Puhm, 2020, lk 33). Õpetaja peamiseks ülesandeks on pakkuda lastele mitmekülgseid võimalusi kunstitegevusteks, aga ka mõelda, kuidas last tema kunstilises arengus toetada (Vahter, 2008, lk 255). Oluline on märgata last sellisena, kes ta on siin ja praegu, mis on tema vajadused, mured ja rõõmud siin hetkes (Ojakäär-Kitsing, 2018, lk 38). Laps peab tundma, et õpetaja on tema joonistamisest tõeliselt huvitatud (Danby Farrell, 2004). Õpetaja roll on vaadelda, esitada väljakutseid ja kuulata kriitiliselt. Nagu Vögotski leiab ka Bruner, et õpetajal on väga oluline roll lapse juhendamisel. Samuti on oluline roll eakaaslastel, kes üksteist toetavad (Veisson, Veispak 2005, lk 39).

Kunstiõppe keskkonna loomisel tuleb õpetajal läbi mõelda, millise keskkonna ta õppimiseks kujundab. Nugin (2013) toob välja, et olulisteks keskkonna kujundamise märksõnadeks on avatus, nähtavus ja kättesaadavus. Seega tuleb silmas pidada, et lastel oleks võimalik iseseisvalt tegutseda ja kunstivahendeid vabalt kasutada. Kunstivahendeid ja – materjale oleks hea hoida süsteemselt (Vahter, 2018, lk 257). Selline korraldus toetab lapse iseseisvat otsustusvõimet. Hariduse ja kunstiõppe valdkonna teadlased Wasowiak ja Clemens (2001) toovad välja, et kunstiõppe keskkond peab olema visuaalselt stimuleeriv (Vahter, 2018, lk 257). Kasvukeskkond annab lapsele põhja, millele toetuda edaspidi teadmisi omandades ning oma

käitumist kujundades. Kasvukeskkond määrab käitumismudelid sotsiaalses, emotsionaalses ja vaimses sfääris. Seega võib kindlalt väita, et iga võimalus, mis rikastab kasvukeskkonda, aitab kaasa lapse vaimsele arengule (Nugin, 2005, lk 117-119).

Õpetaja tundliku juhendamise toel säilib lapse algupärane, omanäoline kujutuslaad, avaldub kujutlusvõime ja fantaasia. Tegevused peavad olema piisavalt loovad, õhkkond vaba ja sundimatu, et laps suudaks ennast avada (Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus, 2009, lk 88). Varasemates uuringutes on selgunud, et liigsed piirangud ja suunamine takistavad lapse loovuse arengut (Mendoza Straffon, 2024). Jaana Ojakäär-Kitsing toob välja, et õpetajad kipuvad last liigselt abistama ega lase lastel asju ise järele proovida. Samuti planeeritakse laste aega nende eest minuti pealt ära (Ojakäär-Kitsing, 2018, lk 38-39). Õpetaja sekkumine ei tohiks lõhkuda lapse spontaanset soovi joonistada ehk õpetajad peaksid laskma vabalt joonistada seda, mida laps tahab, ning suunama ainult siis, kui laps seda ise vajab ja küsib (Luquet, 2001). Õpetaja võib lastega arutleda nende joonistuste üle ja lahti mõtestada, mida nad on selle pildiga kujutanud (Tartes-Babkina, 2018, lk 44). Oluline on rõhutada protsessi, mitte ainult tulemust (Vahter, 2018). Lapse töö ajal ei peaks õpetaja vahele segama ega hinnanguid andma. Samuti ei peaks pealetükkivalt uurima, mida on pildil kujutatud. Kui last on vaja töö ajal aidata, siis tuleb seda teha väga taktitundeliselt (Gustavson, 2019, lk 71- 72). Ka Vögotski (2016) leiab, et igasuguse loomingu vältimatu tingimus on vabaduse põhimõte ehk ka laste loomingulised tegevused ei tohiks olla kohustuslikud ning peaksid lähtuma laste huvidest.

Joonistamise õpetamisel vajavad lapsed õpetajat, kes toetaks ja suunaks neid, kuid ei drilliks neid joonistama. Kunstilise arengu toetamiseks tuleb õpetajal pidevalt tagasisidet anda ning jälgida õpilase töö käiku, et vajalikul hetkel teda suunata ja nõustada (Kask, 2022). Last arendades tuleks alati olla mänguline, sõbralik ning toetav. Kindlasti ei tohiks last kritiseerida. Kõik, mida laps joonistab või meisterdab, on sellel ajal ainuõige, sest see annab meile võimaluse tutvuda lapse meeltes toimuvaga (Scotti & Tartes-Babkina, 2023, lk 79). Kunstivaldkonna eesmärkide elluviimisel tuleb õpetajal väärtustada eelkõige last kui unikaalset loojat, iseseisvat mõtlejat ja toetada tema eneseväljendust. Laps peab kunstitegevustes saama vabalt tegutseda, avastada, uurida ja ise lahendusi leida. Oma vaba loomingut väärtustades õpib laps väärtustama ennast, keskkonda enda ümber ja teiste loomingut. Seega koolieelsetes lasteasutustes kunsti õpetaval õpetajal tuleks eelkõige anda lastele valikuvabadus luua just selliseid kunstitöid nagu

lapsed soovivad. Planeerida tuleks selliseid ülesandeid, mille täitmisel saavad lapsed tööga algusest lõpuni ise hakkama ning, mis annavad ainet mõtlemiseks ja eneseväljenduseks (Vahter, 2018, lk 261).

2. UURIMISTÖÖ METOODIKA

2.1 Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada joonistamise osa lapse kognitiivses arengus ja selleks kasutatavad toetusviisid lasteaiaõpetajate arvamuste põhjal. Eesmärgi täitmiseks püstitati järgimised peamised uurimisküsimused:

1. Kuidas näevad lasteaiaõpetajad joonistamise seost lapse kognitiivse arenguga?
2. Kuidas joonistamine arendab lapse loovust lasteaiaõpetajate hinnangul?
3. Kuidas lasteaiaõpetaja saab joonistamise kaudu toetada eelkoolialise lapse kognitiivset arengut ning milliseid erinevaid tegevusi nad selleks pakuvad?
4. Kuidas lapsed joonistavad juhendi ja ettenäidatud pildi järgi ning kuidas arutelu õpetajaga mõjutab sama pildi teistkordset joonistamist?

2.2 Uurimistöö meetodite valik ja kirjeldus

Uurimismeetodid valiti lähtuvalt bakalaureusetöö teemast. Töö eesmärgi täitmiseks ja uurimisküsimuste vastuste analüüsiks kasutati kombineeritud uurimisviisi, mis sisaldab nii kvalitatiivset kui ka kvantitatiivset uurimismeetodit (Creswell & Plano Clark, 2011). Kvalitatiivset uurimismeetodit kasutati lasteaiaõpetajatelt saadud küsimustiku vastuste sisuanalüüsiks. Kvalitatiivses uuringus ei anta uuringus osalejatele ette skaalat, millest nad peavad vastamisel lähtuma, vaid küsimused on avatud lõpuga, mis tähendab, et ka kõikide osalejate vastused on erinevad (Creswell & Creswell Baez, 2021). Lastega läbiviidud joonistamisülesande analüüsimiseks kasutati kombineeritud uurimismeetodit. Kvantitatiivne uurimismeetod annab võimaluse arvuliste andmete võrdlemiseks (Õunapuu, 2014). Saadud tulemused analüüsiti ja üldistati.

Andmete kogumiseks lasteaiaõpetajatelt kasutati uurimisinstrumendina kirjalikku avatud küsimustega küsimustikku. Küsimustik on uuritavatele küsimuste esitamise ja vastuste registreerimise vorm uurimisprobleemi lahendamise eesmärgil (Õunapuu 2014, lk 160). Avatud küsimused on küsimused, millele vastaja saab vabalt oma sõnadega vastata (Beilmann, 2020). Küsimustik koosnes 13-st avatud lõpuga küsimusest ja 3-st taustaküsimusest (Lisa 1). Lasteaiaõpetajate küsimustiku vastuste põhjal teostati kvalitatiivne sisuanalüüs. Kvalitatiivse

sisuanalüüsi käigus püütakse enamasti saada ülevaade uuritavast tekstist kui tervikust, näha teksti ja/või autori mõtteavalduste terviklikku mustrit või struktuuri (Kalmus, Masso, Linno, 2015).

Laste joonistamise uurimiseks viidi läbi tegevusuuring, mille tulemusi analüüsiti osaliselt kvalitatiivselt, osaliselt kvantitatiivselt. Tegevusuuring on koostööpõhine ja loomult tsükliline, mille läbiviimise käigus läheb vaja analüüsivõimet (Löfström, 2011, lk 4). Kombineeritud uurimismeetod on meetod, mille puhul uurija koondab või ühendab kvantitatiivseid ja kvalitatiivseid andmeid, et pakkuda uurimisprobleemile terviklikku analüüsi (Creswell, 2008).

2.3 Protseduuri kirjeldus ja andmeanalüüs

Andmete kogumiseks esitati kirjalik avatud küsimustega küsimustik lasteaiaõpetajatele. Töö autori poolt koostati küsimused, seejärel arutati need läbi töö juhendajaga ning tehti parandused. Parandatud küsimustik saadeti lasteaiaõpetajatele.

Lasteaiaõpetajad valiti erinevatest Eesti lasteaedadest. Edastati e-kiri tõenäosusliku valimina erinevate lasteaedade õppejuhtidele palvega aidata leida lasteaiaõpetajad, kes vastaksid uurimistöö küsimustikule. Nõusolek anti 22 lasteaiaõpetaja poolt, kes edastasid oma e-maili aadressid. Seejärel edastati küsimustik lasteaiaõpetajatele, kes olid nõus vastama, e-kirja teel 27.01.2025. Vastuseid oodati samuti e-kirja teel ajavahemikus 28.01.2025 - 24.02.2025.

Kuna kahe esimese vastamispäeva jooksul laekus ainult 9 lasteaiaõpetaja vastust, siis saadeti meeldetuletus e-kirja palvega vastata saadetud küsimustikule. Lõplikult laekus lasteaiaõpetajate vastuseid 16, nendest üks ei andnud sisulisi vastuseid, vaid teatas, et ei oska küsimustele vastata. Kuult lasteaiaõpetajalt ei saadud üldse vastuseid. Seega tulemuste analüüs põhineb 15-l lasteaiaõpetaja vastusel. Saadud andmeid kasutati anonüümselt ja konfidentsiaalselt uurimistöö teostamiseks.

Lasteaiaõpetajatelt saadud vastuseid analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodiga. Kvalitatiivset sisuanalüüsi kasutatakse tekstide sisu ja/või kontekstiliste tähenduste uurimiseks (Kalmus, Masso ja Linno, 2015). Andmeanalüüsi alustati küsimustiku vastuste sisestamisega Microsoft Wordi tekstitöötlusprogrammi. Sisuanalüüsi läbiviimiseks loeti mitu korda läbi kõik

lasteaiaõpetajatelt saadud vastused ja märgiti üles kõik andmed, mida kasutada sisuanalüüsi teostamiseks. Seejärel kodeeriti vastused visuaalselt. Edasi määratleti kategooriad ning koostati tabel (Lisa 4). Tabelisse märgiti lasteaiaõpetajate poolt saadud vastused. Kodeerimine on kvalitatiivse andmeanalüüsi alategevus, mille abil süstematiseeritakse tekst, et orienteeruda kogutud materjalis (Gibson, Brown, 2008). Selle põhjal leiti vastused peamistele uurimisküsimustele.

Laste joonistamise uurimiseks viidi läbi tegevusuuring, mille tulemusi analüüsiti osaliselt kvalitatiivse, osaliselt kvantitatiivse uurimismeetodiga.

Joonistamisülesanne teostati 6-7 aastaste lastega Kiili lasteaias. Laste valikuks pöörduti lasteaia direktori, rühmaõpetajate ja lastevanemate poole, saates neile ametlikud kirjad palvega lubada Kiili lasteaias Naksitrallide rühmas läbi viia joonistamisülesanne. Lastevanematele selgitati, milleks lapsed joonistusi teevad ja milleks tulemusi kasutatakse. Laste joonistamisülesandega saadi andmeid, kuidas joonistamine on seotud lapse kognitiivse arenguga: tähelepanu, mälu, loovuse ja ruumitajuga.

Joonistamisülesande eesmärgiks oli vaadelda ja analüüsida laste joonistusi, mille nad joonistasid neile ettenäidatud pildi (Lisa 2) põhjal. Joonistamisülesannet viidi läbi kahel korral, 10-päevase vahega. Esimest korda viidi joonistamisülesanne läbi 7.02.2025. Joonistamisülesannet täitis 12 last, nendest 6 poissi ja 6 tüdrukut. Lapsed olid paigutatud kolme laua äärde, kus igas lauas istus 2 poissi ja 2 tüdrukut. Kõikidel lastel olid kasutamiseks samasugused töövahendid. Igale lapsele jaotati A3 suuruses joonistuspaber. Joonistamiseks oli lubatud kasutada nii värvipliiatseid kui ka viltpliiatseid.

Enne pildi näitamist selgitati lastele töö autori poolt ülesande sisu. Lastele näidati joonistatavat pilti 1 minut. Laste ülesanne oli vaadata väga hoolega, missugused objektid/asjad sellel pildil on ja kus nad pildil asuvad. Lepiti kokku, et kui pilt pannakse peitu, siis laps joonistab samasuguse pildi nii, nagu see talle meelde jäi. Lepiti veel kokku ka selles, et joonistamise ajal enam pildi kohta ei küsita, vaid tehakse täpselt selline pilt nagu meelde jäi. Piltide joonistamise ajal töö autor ei sekkunud ja joonistamiseks oli aega 30 minutit. Joonistamisülesanne oli koostatud nii, et laps sai kasutada oma tähelepanu, mälu ja ruumitaju. Töö lõppedes pandi joonistatud pildid (Lisa 3) võrdlemiseks pörandale. Järgnes ühine arutelu ja piltide võrdlemine

ettenäidatud pildiga. Vaadeldi objektide õiget ruumilist paiknemist. Samuti võrreldi, kuidas olid joonistatud detailid maja juures. Jälgiti, kas puu oli lehtedega või raagus ning arutleti värvide kasutamise üle.

Sama pildi teine joonistamiskord viidi läbi samade lastega 10 päeva hiljem, 17.02.2025. Joonistati sama pilti. Joonistamisülesande täitmisel kasutati samasugust laste paigutust töölaudade taga nagu esimeselgi korral. Töövahendid olid samad nagu esimesel joonistuspäeval. Pilti näidati samuti 1 minut enne joonistama hakkamist. Lastega lepitati kokku, et joonistamise ajal üksteisega ei räägita ja naabri pilti ei vaadata. Joonistuste valmides laotati pildid (Lisa 3) põrandale, arutleti ja võrreldi valminud pilte ettenäidatud pildiga (Lisa 2). Tänaati lapsi joonistamisülesande täitmise eest.

Joonistamisülesande analüüsimiseks määrati ettenäidatud pildi põhjal kategooriad ja alamkategooriad, mille järgi hinnata laste joonistusi. Selleks koostati tabel (Lisa 5). Kasutades kategoriseerimise tabelit vaadeldi ja võrreldi iga lapse esimest ning teist pilti.

Joonistamisülesannet analüüsiti kvalitatiivse uurimismeetodiga vaadeldes, missugused muutused esimese ja teise pildi võrdlemisel objektide lõikes toimusid/ei toimunud (Lisa 6).

Kvantitatiivse uurimismeetodi abil analüüsiti arvuliselt, kas muutused olid positiivses või negatiivses suunas (Lisa 7).

2.4 Valimi kirjeldus

Valimi moodustamisel lähtuti töö eesmärgist ja peamistest uurimisküsimustest. Uuritavad olid 6-7 aastased lapsed ning Eesti erinevate lasteaedade õpetajad. Lastest oli valimis 12 last, nendest 6 poissi ja 6 tüdrukut. Enne lastega joonistamisülesande teostamist küsiti kirjalikult laste osalemise kohta nõusolekut lasteaia direktorilt, rühmaõpetajatelt ja lastevanematelt. Lastevanematele selgitati, kuidas ja mis eesmärgil andmeid kasutatakse.

Õpetajate valimisse kuulus 15 lasteaiaõpetajat erinevatest lasteaedadest üle Eesti. Arvestati vastajate anonüümsust ja konfidentsiaalsust.

3. UURIMISTULEMUSTE ANALÜÜS

3.1 Uuringus osalenute taustaandmed

Uuringus osales 15 lasteaiaõpetajat (Tabel 1). Kõige vanem küsimustikule vastaja oli 62-aastane, kõige noorem 28-aastane. Üle poole vastajatest olid vanuses 40-46-aastat.

Kõige suurema tööstaažiga, 19 aastat, oli töötanud üks õpetaja. Kõige lühema tööstaažiga õpetaja oli töötanud 2,5 aastat. Kuus õpetajat olid töötanud tööstaažiga 10-15 aastat. Kõige rohkem oli lasteaiaõpetajaid tööstaažiga 3-9,5 aastat.

Kolm lasteaiaõpetajat töötasid lastega vanuses 6-7 aastat, 3 töötasid liitrühmas ja 4-5 aastaste lastega töötas 3 lasteaiaõpetajat. Ülejäänud õpetajad töötasid lastega vanuses 2-3 aastat ja 3-4 aastat.

Tabel 1. Lasteaiaõpetajate taustaandmed.

Jrk.	Lasteaiaõpetajate vanus	Tööstaaž aastates	Laste vanus, kellega praegu töötatakse
Õpetaja 1	40	3	2-3
Õpetaja 2	62	10	4-5
Õpetaja 3	42	5	3-4
Õpetaja 4	44	10	5-7
Õpetaja 5	41	14	3-7
Õpetaja 6	48	11	3-5
Õpetaja 7	40	19	4-5
Õpetaja 8	46	15	6-7
Õpetaja 9	31	9,5	5-7
Õpetaja 10	43	10	6-7
Õpetaja 11	41	4	6-7
Õpetaja 12	28	4	5-6
Õpetaja 13	33	7	3-4
Õpetaja 14	40	2,5	3-8
Õpetaja 15	33	5	4-5

Allikas: Uuringu taustaandmed. Autori koostatud.

3.2 Õpetajate arvamused joonistamise seosest lapse kognitiivse arenguga

Esimesele uurimisküsimusele otsiti vastust nelja küsimusega. Joonistamise seost lapse kognitiivse arenguga pidasid kõik vastanud lasteaiaõpetajad väga oluliseks. Oluliseks peeti joonistamise mõju peenmotoorika arengule, seda kinnitasid enamus vastanutest.

Joonistamise kaudu saavad lapsed väljendada enda emotsioone, kujutlusvõimet, arendada peenmotoorikat jne. (Õpetaja 14)

Rõhutati, et joonistamine aitab parandada käe- ja silma koostööoskust ning õppida õiget pintsli ja pliiatsihoidu. Seda peeti eelduseks kirjutama ja lugema õppimisel.

Käsi ja silm hakkavad omavahel paremini koostööd tegema, käe ja sõrme lihased muutuvad tugevamaks, mis on kirjutamise eeloscuse kujunemiseks vajalik. (Õpetaja 9)

Käelihaste arendamise tähtsust loeti vajalikuks eneseteenendamisoskuste omandamisel. Üle poole vastanud lasteaiaõpetajatest rõhutasid joonistamise osatähtsust emotsioonide väljendamisel. Olulise tegurina toodi välja emotsioonide väljendamise ja kujutlusvõime kasutamise vabadust.

Joonistamine aitab arendada laste loovust, kujutlusvõimet ja end emotsionaalselt väljendada. (Õpetaja 12)

Seda peeti vajalikuks lapse meelte igakülgse arengu toetamiseks.

Üks kolmandik lasteaiaõpetajatest arvas, et joonistamine soodustab lapse mõttetegevust. Laps saab joonistades väljendada oma mõtteid visuaalselt. Ta peab mõtlema, mida pildil kujutada ja kuidas kõik kujutatu pildile paigutada. Samuti peab laps võrdlema esemete proportsioone ja arvestama perspektiiviga.

Joonistades õpivad lapsed mõistma proportsioone, perspektiivi ja objektide omavahelist paiknemist. (Õpetaja 11)

Tähelepanu arendajana pidas joonistamist vajalikuks alla poole vastanud lasteaiaõpetajatest. Veel vastastati, et joonistamine arendab ruumitaju ja orienteerumist tasapinnal.

Joonistades lapse aju pidevalt töötab ja mõte liigub. Ja mida rohkem ta joonistab, seda rohkem areneb tema ruumiline mõtlemine. (Õpetaja 15)

Vastanutest enamik pidasid oluliseks joonistamise seost probleemide lahendamise oskusega.

Lasteaiaõpetajate vastustest selgub, et lapse kognitiivses arengus on joonistamisel suur osa.

Laps õpib joonistades vaatlama, tähele panema, meelde jätma ja ette kujutama. (Õpetaja 2)

Eriti oluliseks pidasid õpetajad joonistamise mõju ruumitaju arengule ja loovusele. Seda pidasid oluliseks peaaegu kõik vastajad.

Joonistamine toetab ruumilist mõtlemist ja kontseptsioonide mõistmist (nt: suur- väike, ees- taga). (Õpetaja 7)

Lasteaiaõpetajate arvamustest selgus, et nad suhtuvad tõsiselt lapse vaimse arengu toetamisse ja on planeerinud oma töö lähtuvalt laste huvidest ja heaolust.

3.3 Lasteaiaõpetajate arvamused joonistamise mõjust lapse loovusele

Teisele uurimisküsimusele otsiti vastust viie küsimusega. Lasteaiaõpetajad said vastata, milliseid eesmärgi nad püstitavad joonistamistegevustele lasteaias ja mida nad loovuse arendamiseks teevad.

Pakkuda lastele ülesandeid, mis arendavad nende analüütilist mõtlemist, probleemide lahendamiseoskuseid, visuaalset mälu ja loovust. (Õpetaja 12)

Loovuse osa lapse tundemaailma arendamisel pidasid esmatähtsaks kõik vastanud. Tõdeti, et pildi loomisel toimub pidev mõtlemine. Selleks, et luua pilt, peab laps ette kujutama, millised need esemed on, mida ta joonistada soovib. Ta peab esemed ja objektid mõttes ühendama terviklikuks pildiks. Nii saab ta luua omale meelepärase joonistuse.

Joonistamine aitab lapsel väljendada oma mõtteid ja luua omale meelepäraseid fantaasiamailmu. (Õpetaja 1)

Rõhutati laste laialdast oma fantaasia kasutamise võimalust ning oma tunnete ja emotsioonide välja elamist pildidel.

Joonistamine toetab ja arendab lapse kujundlikkust, loomingulisust ja muidugi fantaasiat. (Õpetaja 7)

Oluliseks peeti, et laps saaks teostada lahendusi isikupäraselt. Lasteaiaõpetajad kirjeldasid, et laste loovust ja kujutlusvõimet on kasutatud õppetöös ning sellest on kasvanud isegi välja projektid, mida täidetakse projektõppe raames.

Lapsed on ise pakkunud erinevaid teemasid joonistamiseks, laste algatusel on kasvanud välja mõned projektid, näiteks on meil praegu projekt linnud talvel. Lapsed soovisid joonistada tihast ja edasi mõtlesid, et võiks teha ka pesakasti ja toidulaua. (Õpetaja 2).

Loovuse arendamiseks pidasid lasteaiaõpetajad vajalikuks lastele vabaduse andmise vajadust, et laps saaks iseseisvalt oma kujutlusvõimet kasutades meelepärase pildi luua. Toodi näiteid, kus lapsed on ise pakkunud välja erinevaid teemasid joonistamiseks. Sooviti joonistada isa või ema tööst, laste huvialadest, reisil käimisest, vaba aja veetmisest vanavanematega ning loomaaias käimist.

Joonistamine aitab lastel väljendada oma mõtteid ja fantaasiamaailma, mida rohkem nad loovad, seda vabamalt ja originaalsemalt nad mõtlevad. (Õpetaja 11)

Lasteaiaõpetajad arvasid, et hinnata tuleb lapse iseseisvust pildi loomisel. Soovitati vähem õpetajate poolset sekkumist ja oma ideede välja pakkumist.

Õpetaja ei tohiks näidistega piirata lapse fantaasiat või negatiivset hinnangut anda lapse tööle. (Õpetaja 3)

Lisati, et loovmõtlemine aitab hiljem kaasa probleemide lahendamise oskusele ja julgele eneseväljendamisele.

Joonistamine aitab lapsel paremini loominguliselt mõelda ja kujutlusvõimet arendada. Laps peab mõtlema kõike kuhu ja mida joonistada, et kujutatu pildile ära mahuks. (Õpetaja 8).

Lasteaiaõpetajad lähtuvad oma töös laste individuaalsusest, pakkudes lastele ülesandeid, mis sunnivad neid loovalt mõtlema, abstraktselt katsetama ja looma uusi ideid.

3.4 Lasteaiaõpetajate arvamused lapse kognitiivse arengu toetamisest joonistamise kaudu

Kolmandale uurimisküsimusele otsiti vastust nelja küsimusega. Kõik uuringus osalenud 15

lasteaiaõpetajat vastasid, et joonistamisülesanded õpetavad last oma mõtteid formeerima ja väljendama ning oma tundeid ja fantaasiaid rakendama.

Joonistamine ei aita ainult kunsti arendada, vaid on ka hädavajalik osa laste mõtlemisvõime, probleemide lahendamise oskuste ja emotsionaalse arengu toetamisel. (Õpetaja 12)

Õpetaja mitte ainult ei õpeta joonistamise tehnilist poolt, vaid julgustab lapsi väljendama oma ideid ja tundeid vabalt ilma piiranguteta. (Õpetaja 14)

Õpetaja roll on julgustada last loovusele, vabale eneseväljendusele ning aidata sellega tema kognitiivseid võimeid arendada. (Õpetaja 5)

Enamus vastanud lasteaiaõpetajatest pidas vajalikuks joonistamistegevuse õiget organiseerimist. Soovitati joonistamistegevuste mitmekesisust ning varieeruvust. Rõhutati jõukohasuse ja huvitatavuse printsiibist kinni pidamist.

Kui nõuded on kõrged ja aega vähe, kaotab laps huvi ja ei tunne enam oma tööst rõõmu. (Õpetaja 2)

Las laps joonistab oma fantaasiapilti, ära liigselt raamista ega suru. (Õpetaja 15)

Üle poole lasteaiaõpetajatest on avaldanud arvamust, et lapsi ei tohi joonistamisel liialt suunata ja lapse iseseisvust piirata. Turvalise töökeskkonna loomist ja vajalike töövahendite olemasolu rõhutas samuti üle poole lasteaiaõpetajatest. Paljud lasteaiaõpetajatest nägid õpetajat suunaja ja julgustajana, kes toetab ning tunnustab laste tööd.

Õpetaja mitte ainult ei õpeta joonistamise tehnilist poolt, vaid julgustab lapsi väljendama oma ideid ja tundeid vabalt ilma piiranguteta. (Õpetaja 14)

Hoiatati ka negatiivsete kommentaaride ja hinnangute andmise eest. Tähelepanu pöörati joonistamisvahendite mitmekülgsuse kasutamisele ja erinevate joonistamistehnikate õppimise vajadusele. Lastele pakutavate joonistamistegevuste valik oli laialdane.

Mitte ainult laps ei pea olema loov, vaid õpetaja ülesanne on loovalt pakkuda lastele erinevaid teemavaldkondi joonistamiseks, et säiliks lapse hasart ja huvi. (Õpetaja 6)

Lasteaiaõpetajate vastustest selgus, et joonistamistegevuste läbiviimisel kasutati järgnevaid teemasid ja võtteid: muinasjututegelased, emotsioonide kujutamine näoilmetega, pildiseeriad

koostamine, kodu ja perekond, taimed ja loomad ning elu vanasti ja tänapäeval. Samuti kasutati muusika järgi joonistamist, geomeetriliste kujundite kasutamist, ühisjoonistamist, labürindi ja mustrite joonistamist, sümmeetrilist joonistamist ning täpi- ja kriipsudega joonistamist (pointillism, graafika).

Temaatilisi joonistamisülesandeid seostati enamuses kalendritähtpäevadega ja aastaegade. Välja toodi: sõbrapäev, emadepäev, isadepäev, vabariigi aastapäev, lihavõtted, kadripäev, mardipäev ja jõulud.

Lasteaiaõpetajad tõid vastustes välja tehnikaid, mida nad kasutavad joonistamistegevuse läbiviimiseks: templitrükk, näpuvärvid, guaššide ja akvarellidega joonistamine, mitmesuguste kriitide, värvi- ja viltpliatsitega joonistamine, looduslike materjalidega trükkimine, plastiliiniga voolimine, peegeljoonistamine ning liivale ja asfaldile kirjutamine.

3.5 Laste joonistamisülesande analüüs

Joonistamisülesandega anti vastus neljandale uurimisküsimusele. Lastega läbi viidud joonistamisülesandega saadi andmeid (Lisa 6), kuidas laps kasutas tähelepanu, mälu, ruumitaju ja loovust ettenäidatud pildi (Lisa 2) järgi joonistamisel. Samuti uuriti õpetaja juhendamise ja arutelu mõju teistkordselt sama pildi joonistamisele.

Võrreldes laps nr 1 poolt 10 päevase vahega joonistatud esimest (Joonis 2) ja teist (Joonis 3) pilti selgus, et esimesel pildil oli objekte neli, teisel pildil viis. Teisel pildil olid maja detailid täpsemad, värvide kasutamine oli muutunud paremaks ning lisandus ka täpimuster. Objektide paigutust vaadates oli toimunud muutus negatiivses suunas (Lisa 7). Esimesel pildil olid objektid paigutatud sarnaselt ettenäidatud pildiga, teisel pildil olid muutunud objektide asukohad valeks. Õpetaja vestluse mõjul on teisele pildile lisandunud raaguspuu ja detailide täpsus.

Laps nr 2 joonistas mõlemal korral võrdse arvu objekte. Teisel korral joonistatud pildil (Joonis 5) olid detailsemalt joonistatud aknad, kardinad ja nende värvid ning kasutatud joonistamisel täpi- ja triibutehnikat. Nii esimesel (Joonis 4) kui teisel korral joonistatud pildid olid joonistatud peegelpildis võrreldes ettenäidatud pildiga. Vestluse mõjul on teistkordsel joonistamisel pilt muutunud täpsemaks positiivses suunas (Lisa 7). Laps nr 2 on teise pildi joonistamisel kasutanud loovust. Lumehanged on muutunud muruks ja kelk on muutunud rannarätikuks.

Lisaks on ta joonistanud kardinatele lipsud.

Laps nr 3 joonistas esimesel korral (Joonis 6) kolm objekti ja teisel korral (Joonis 7) neli objekti. Teisele pildile on juurde tulnud õige arv aknaid ja kardinate värv on muutunud täpseks. Teistkordsel joonistamisel on mets muutunud tihedamaks. Teisele pildil on objektide paigutus muutunud täpsemaks. Vestluse mõjul õpetajaga on muutunud positiivses suunas (Lisa 7) mets, aknad, kardinate ja kelgu värv.

Laps nr 4 on kujutanud esimesel pildil (Joonis 8) nelja objekti, teisel pildil (Joonis 9) viit objekti. Teisel pildil on maja detailid pisut täpsemaks muutunud (kardinate värvid ja akende asukoht). Objektide paigutus on mõlemal pildil ebatäpne. Teisel pildil on õige paigutusega lisandunud raagus puu. Esimese ja teise pildi võrdlemisel selgus, et olulisi muutusi joonistamisel ei toimunud (Lisa 7).

Laps nr 5 joonistas mõlemal pildil kõik viis objekti. Teistkordselt joonistatud pildil (Joonis 11) olid maja enamus detaile muutunud täpsemaks ja värvid õigemaks (Lisa 7). Esimesel pildil (Joonis 10) oli talvisel puul joonistatud lehed, teisel pildil oli toimunud muutus positiivses suunas, puu oli raagus. Mõlema pildi joonistamisel oli objektide paigutus enamjaolt õige. Vestluse mõjul õpetajaga muutusid õigeks maja ja metsa proportsioonid üksteise suhtes. Laps on kasutanud esimesel pildil loovust lisades karule pähe lipsu. Teisel pildil lips puudub.

Laps nr 6 on küll kõik viis objekti mõlemal pildil välja toodud, kuid proportsioonid on valed. Esimesel pildil (Joonis 12) on objektide paigutus enamuses vale. Teisel pildil (Joonis 13) on maja ja metsa asukoht muutunud õigemaks. Teisel pildil on täpsemalt joonistatud maja detailid ja karu. Pildi testkordsel joonistamisel on toimunud muutus positiivses suunas (Lisa 7).

Laps nr 7 on nii esimesele (Joonis 14) kui ka teisele pildile (Joonis 15) joonistanud neli objekti. Puud on mõlemal pildil raagus. Teine pilt on joonistatud ettenäidatud pildiga (Lisa 2) võrreldes peegelpildis. Teise pildi joonistamisel on muutunud maja detailid täpsemaks, kuigi proportsioonid metsaga võrreldes on valed. Esimese ja teise pildi joonistamisel olulisi muutusi ei toimunud (Lisa 7).

Laps nr 8 joonistas mõlemale pildile ühe objekti vähem. Teise pildi (Joonis 17) joonistamisel on maja detailid muutunud vähesel määral täpsemaks. Paigutuse, proportsioonide ja värvide osas

pole muutusi toimunud (Lisa 7). Esimesel pildil (Joonis 16) on laps lisanud pildile päikese ja teisele pildile pilved.

Laps nr 9 on esimesel pildil (Joonis 18) kujutanud nelja objekti ja teisel pildil (Joonis 19) kõik viis objekti. Teisel pildil on maja detailid ja värvid muutunud õigemaks (Lisa 7). Teisel pildil on küll mets muutunud tihedamaks, aga proportsioonid maja suhtes on valed.

Laps nr 10 on mõlemal pildil kujutanud kõik viis objekti. Teisel pildil (Joonis 21) on majale lisandunud rohkem detaile. Õigeks on muutunud aknad ja kardinad. Esimesel pildil (Joonis 20) on aia paigutus vale. Kuigi teisel pildil on aed olemas, on see väga suurena kujutatud. Esimest ja teist pilti võrreldes on toimunud muutus positiivses suunas (Lisa 7).

Laps nr 11 on lisanud teisele pildile (Joonis 23) viienda objekti. Esimesel pildil (Joonis 22) on maja minimalistlik, ilma akende ja usteta, kuid on lisatud õuetuli. Teisele pildile on lisandunud majale kardinatega aknad ja korsten. Teisel pildil on värve täpsemini kasutatud. Objektide proportsioonid ja paigutus on mõlemal pildil ebatäpsed ja muutust pole toimunud (Lisa 7).

Laps nr 12 on esimesel pildil (Joonis 24) kujutanud nelja objekti ja teisel pildil (Joonis 25) viit objekti. Esimesel pildil on maja kujutatud akendeta. Teisel pildil on majale lisandunud õige arv aknaid ja kardinade värvid on õiged. Proportsioonid mõlemal pildil valed. Teine pilt on muutunud positiivses suunas (Lisa 7).

Tulemustest selgus, et joonistanud 12-st lapsest 9-l lapsel olid toimunud esimest ja teist joonistust võrreldes muutused positiivses suunas. Kõige rohkem muutusi positiivses suunas oli detailide ja värvide kujutamise osas. Värvide osas 12-st lapsest 10-l olid muutund värvid õigeks. Detailide täpsus muutus õigemaks 12-st lapsest 11-l. Vähem muutusid objektide proportsioonid ja paigutus. Kolmel lapsel oli teist korda joonistatud joonistus vähem täpne kui esimene. Vead olid neil samasugused nagu esimesel joonistusel või oli vigu isegi juurde tulnud. Muudatused on välja toodud lisas 8.

Joonistamisülesande tulemustest selgus, et lapsed kasutasid joonistamisülesannet täites oma tähelepanu, mälu ja ruumitaju täpsust. Piltide sisu oli ettenäidatud pildiga (Lisa 2) võrreldes küllalt täpne. Pooled lapsed olid ülesande käigus lisanud pildile omaloominguliselt detaile (tuli, päike, lipsud jne). Kuna muudatused on toimunud põhiliselt objektide detailide täpsuse ja värvide kasutamise osas, siis võib järeldada, et muutused toimusid õpetaja vestluse ja lastega

piltide üle arutelu mõjul. Kõige suuremaks raskuseks oli lastele kujutada objekte õigetes proportsioonides, selles osas vestluse mõju palju märgata ei olnud.

ARUTELU

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada Eesti lasteaiaõpetajate arvamused joonistamise seosest lapse kognitiivse arenguga ja võimalustest, kuidas lasteaiaõpetajad saavad toetada lapse kognitiivset arengut. Teemavaliku taustaks olid mitmed joonistamisalased uurimistulemused (Irves, 2022; Amer, 2014; Kask, 2022; Viks, 2019, Kinsigo, 2023; Kass, 2018 jt.), mis näitavad, et õpetajad peavad oluliseks lasteaias läbiviidavaid joonistamistegevusi laste vaimsete võimete ja minapildi kujundamisel. Puuduvad täpsemad uuringud, mis kinnitaksid joonistamise olulisust lapse kognitiivsete võimete arendamisel. Lasteasutuste riiklikus õppekavas öeldakse, et kunstitegevuse kaudu mõtestab laps enda jaoks maailma, arendab meeli ja motoorikat (Riiklik Eksami- ja..., 2008 lk 74).

Järgnevalt arutletakse töö uurimisküsimuste kaupa uurimistulemusi, sidudes saadud tulemused teoreetiliste seisukohtadega. Edasi tuuakse välja käesoleva uurimustöö praktiline väärtus ja piirangud.

Esimesele uurimisküsimusele (Kuidas näevad lasteaiaõpetajad joonistamise seost lapse kognitiivse arenguga?) saadi vastuseks, et enamus lasteaiaõpetajaid peavad joonistamist oluliseks lapse kognitiivsete võimete arendamisel ning leitakse, et on vajalik toetada lapse vaimset arengut läbi joonistamistegevuste. Kunstidega tegelemine arendab lapse tundemaailma ja loovat mõtlemist. Loovus on igale vaimselt tervele inimesele omane võime lahendada uudsel ja leidlikul viisil mittestandardseid probleeme. Tulemus on terviklik mõtlemine, mis võimaldab läheneda loovalt probleemidele ning väärtustada erinevaid lahendusi (Ainevaldkond, kunstiained, 2014, lk 2).

Lasteaiaõpetajad leidsid, et joonistamistegevused avardavad laste suhtlemisoskust, treenivad mõttetegevust, arendavad tähelepanu, loovust ja ruumitaju. Sotsiaalse progressi ja tehnika kiire arengu seisukohalt, peetakse tänapäeval eriti hinnatuks inimese loovaid võimeid, mis tagavad originaalsed leiud tehnikas, teaduses, kunstis jt elualadel (Savason, 2008, lk 98). Lasteaiaõpetajad nõustusid, et joonistamise mõju peenmotoorikale, silma-käe koostööle ja nende kaudu aluse panemisele kirjutamis- ja lugemisoskusele ning eneseteenindamisele on väga oluline.

Teisele uurimisküsimusele (Kuidas joonistamine arendab lapse loovust lasteaiaõpetajate hinnangul?) saadi vastuseks, et lasteaiaõpetajad peavad oluliseks joonistamise mõju lapse loovuse arendamisel. Loovuse ja kujutlusvõime arendamine on oluline igapäeva eluga toimetulekuks. Kunstitegevuse kaudu saavad lapsed läheneda loovalt töö protsessile ja rakendada varem omandatud oskusi loominguliselt (Vahter, 2005, lk 199).

Loovuse arendamisel pidasid lasteaiaõpetajad oluliseks lapsele vabaduse andmist, et ta saaks iseseisvalt oma kujutlusvõimet kasutada. Lastele vabaduse andmist peab oluliseks ka Vahter (2005) väites, et ennast vabalt väljendades kogubki laps positiivseid emotsioone, mis aitavad tal edasi areneda kõige loomulikumal viisil. Lasteaiaõpetajate poolt peeti oluliseks, et lapse loov mõtlemine areneks lapsele meele- ja isikupäraselt. Loovuse ja mõtlemise seoste arendamist peeti lasteaiaõpetajate poolt oluliseks valdkonnaks joonistamistegevuste läbiviimisel.

Lasteaiaõpetajate arvamused olid kooskõlas Ojakäär-Kitsingu väljatooduga, et lapse mõttemaailma ja fantaasiat ei tohi piirata ega raamidesse suruda. Lapsel peaks säilima julgus katsetada ja kasutada kunsti isikupärase eneseväljenduse vahendina (Ojakäär-Kitsing, 2018, lk 212). Lasteaiaõpetajad pidasid oluliseks, et joonistamistegevuste läbiviimisel arvestatakse eaja jõukohasuse printsiibiga. Lastele erinevaid kunstiliike pakkudes tuleks silmas pidada nende võimeid ja oskusi ning lähtuda laste huvist (Vahter, 2005, lk 202).

Lasteaiaõpetajate ühine arvamus oli, et õpetaja ei sekkuks laste töösse ega kritiseeriks liialt nende tööd. Kui laps on oma pildi üle õnnelik, siis ei tohiks tähelepanu pöörata sellele, et proportsioonid on valed või pildilt midagi puudub. (Vahter, 2005, lk 201). Lasteaiaõpetajate vastustes rõhutati, et laps tunneks rõõmu oma tehtud tööst.

Kolmandale uurimisküsimusele (Kuidas lasteaiaõpetaja saab joonistamise kaudu toetada eelkoolialise lapse kognitiivset arengut ning milliseid erinevaid tegevusi nad selleks pakuvad?) saadi lasteaiaõpetajatelt vastused, et mitmekesine ja õigesti organiseeritud joonistamistegevuste läbiviimine lasteaias on igati kasulik lapse kognitiivsete võimete arendamisele.

Õpetajad kinnitasid, et lastega läbiviidavad joonistamistegevused peavad lastele huvi pakkuma ja olema neile vaba mõtte väljenduseks. Seda on väitnud ka Tuuling (2008, lk 8), et kõige paremini omandab laps neid tarkusi, mis talle endale huvi pakuvad. Vastanud lasteaiaõpetajad väitsid, et joonistamisülesanded õpetavad last oma mõtteid väljendama ning oma tundeid ja

kujutlusi rakendama. Loov olla tähendab eneseväljendusrõõmu ja uhkust oma võimete kasutamise üle (Kidron, 1997, lk 98-99).

Lasteaiaõpetajate arvates tuleb jälgida, et last ei tohiks liialt abistada ega tema fantaasiaid maha suruda. Tuleb vältida lastele kindlalt ette antud lahenduste pakkumist, sest vastasel korral ei püüa laps leida unikaalseid lahendusi (Vahter, 2008, lk 254).

Lasteaiaõpetajad arvasid, et lapse kujutlusvõime ja mõttetegevuse edukaks rakendamiseks on oluline turvaline ja mitmekülgne töökeskkond.

Lapse loovuse arendamiseks soovitasid lasteaiaõpetajad laialdast teemavalikut kunstitegevuste läbiviimisel. Kunstitegevuste tarvis võib teemasid leida poliitilistest, sotsiaalsetest, majanduslikest, ökoloogilistest ja filosoofilistest kontekstidest lähtuvalt (Vahter, 2018, lk 151).

Vastustest selgus, et loova mõtlemise arendamiseks kasutatakse lasteaiaõpetajate poolt joonistamistegevuste läbiviimisel mitmeid erinevaid teemasid. Peamiste kasutatud teemadena toodi välja: muinasjututegelased, emotsioonide kujutamine näoilmetega, pildiseeriade koostamine, kodu ja perekond, taimed ja loomad, mustrid, aastaajad, geomeetrilised kujundid ning elu vanasti ja tänapäeval. Kunstitegevusi viidi lasteaedades läbi regulaarselt. Peale temaatiliste joonistamisülesannete peeti väga oluliseks vabajoonistamist, et lapsel oleks aega rahulikult joonistamistegevusi nautida. Ka Tuulmets (2005) on välja toonud, et kunstitegevuse eesmärk ei ole ära teha ülesanne või pilt antud teemal, vaid lapse areng.

Neljandale uurimisküsimusele (Kuidas lapsed joonistavad juhendi ja ettenäidatud pildi järgi ning kuidas arutelu õpetajaga mõjutab sama pildi teistkordset joonistamist?) saadi vastus lastega joonistamisülesannet läbi viies. Laste joonistatud esimese ja teise joonistuse võrdlemisel oli kõige rohkem muutusi toimunud positiivses suunas detailide täpsuses ja värvide kasutamises. Ka Vahter (2005) on välja toonud, et kunstivahendeid käsitsedes areneb lapse ruumiline mõtlemine, arenevad meeled - nägemine, kuulmine, kompimine ja lõhnataju. Laste esimest ja teist joonistust võrreldes selgus, et täpsemaks olid muutunud täpi- ja triibutehnika kasutamine. Objektide arvu võrreldes selgus, et suuri muutusi ei toimunud. Samuti objektide paigutuse ja suuruse osas polnud muutusi palju märgata.

Õpetaja oli peale esimese pildi joonistamist vestluses lastega juhtinud tähelepanu detailidele, värvidele ning objektide proportsioonidele. Kümne päeva pärast pildi teistkordsel joonistamisel

oli lastel meeles õpetaja poolt vestluses välja toodu. Laste joonistustest oli näha, et teistkordsel pildi joonistamisel olid paljudel lastel objektide detailid ja värvid palju täpsemad. Kasutatud oli täpi- ja triibutehnikat ning õigeks oli muutunud maja juures akende arv ja kardinate värvid. Samuti olid lapsed joonistanud teisel korral majale korstna, mida esimesel joonistamise korral enamustel ei olnud. Kõige raskemaks jäi lastel proportsioonide õige kujutamine, kuigi õpetaja oli vestluses sellele tähelepanu juhtinud. Üldkokkuvõttes võib järeldada, et lasteaiaõpetaja vestluse põhjal olid muutused toimunud positiivses suunas.

Selliselt läbiviidud joonistamisülesanne aitab arendada laste mälu ning lasteaiaõpetaja saab ülevaate, millistele aspektidele on joonistamisel rohkem vaja tähelepanu pöörata. Uurimistöö põhjal võime järeldada, et joonistamistegevused aitavad kujundada laste mõtlemisprotsessi, samuti parandada nende eneseväljendamise oskust ning suhestada ennast ümbritsevaga. Uuringutulemused näitasid, et lasteaiaõpetajad teavad joonistamise tähtsuse mõju lapse kognitiivsele arengule ning oskavad kunstitegevuste kaudu toetada laste vaimset arengut.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada joonistamise seos eelkooliealise lapse kognitiivse arenguga ja anda ülevaade, kuidas lasteaiaõpetajad saavad seda arengut toetada.

Selleks, et saada vastused uurimistöös püstitatud eesmärkidele, koostati uurimistöö läbiviimiseks peamised uurimisküsimused.

1. Millised seosed on joonistamisel lapse kognitiivse arenguga?
2. Kuidas joonistamine arendab lapse loovust?
3. Kuidas lasteaiaõpetaja saab joonistamise kaudu toetada eelkooliealise lapse kognitiivset arengut ning milliseid erinevaid tegevusi nad selleks pakuvad?
4. Kuidas lapsed joonistavad juhendi ja ettenäidatud pildi järgi ning kuidas arutelu mõjutab teise pildi joonistamist?

Uurimistöö andmete kogumiseks saadeti avatud küsimustega küsimustik lasteaiaõpetajatele ning neid analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsiga. Samuti viidi läbi joonistamisülesanne 6-7 aastaste lastega, mida analüüsiti kombineeritud uurimismeetodiga.

Esimesele uurimisküsimusele saadi vastuseks, et lasteaiaõpetajad peavad joonistamist oluliseks lapse kognitiivsete võimete arendamisel. Nõustuti, et kunstitegevuste kaudu arenevad lapse vaimsed, füüsilised, emotsionaalsed, sotsiaalsed ja loominguilised võimed. Lasteaiaõpetajad rõhutasid, et joonistamise mõju peenmotoorikale, silma-käe koostööle ja selle kaudu aluse panemine kirjutamis-lugemisoskusele on väga oluline.

Teisele uurimisküsimusele saadi vastuseks, et lasteaiaõpetajad peavad joonistamise mõju oluliseks lapse mõtlemise, taju ja loovuse arendamisele.

Kolmandale uurimisküsimusele saadi vastuseks, et lasteaiaõpetajad on teadlikud joonistamistegevuste tähtsusest eelkooliealiste laste vaimsele arengule ning kinnitavad, et joonistamistegevused peavad lastele huvi pakkuma ja olema jõukohased.

Neljandale uurimisküsimusele saadi vastus lastega läbiviidud joonistamisülesande kaudu. Lasteaiaõpetajate arvamustest selgus, et osa lasteaiaõpetajaid pidasid oluliseks laste joonistamistegevusse mitte sekkuda. Läbiviidud joonistamisülesande analüüs näitas, et

õpetaja vestlus peale esimese pildi joonistamist lastega oli mõjutanud teise pildi joonistamise täpsust. Joonistamisel kasutasid lapsed oma mälu, taju ja tähelepanu, millega arenesid laste kognitiivseid võimeid.

Uurimistööd läbi viies saadi vastused kõikidele uurimisküsimustele. Arvan, et uurimistööks püstitatud eesmärk täideti.

Töö uudsus seisnes selles, et varem pole autorile teadaolevalt uuritud otsest seost joonistamise ja lapse kognitiivsete võimete arendamise vahel. Bakalaureusetööst saavad lasteaiaõpetajad teavet, milline seos on joonistamisel ja lapse kognitiivsel arengul.

Käesoleva uurimistöö tulemusi ei saa üldistada kogu Eestile. Kuigi küsimustikule vastajaid oli üle kogu Eesti, oli osalejate arv väike. Samuti oli joonistamisülesannet läbi viinud laste arv tagasihoidlik. Laste kognitiivse arengu ja joonistamise seoste kohta saaks põhjalikumat teavet, kui uuring haaraks suuremat arvu uuritavaid. Usun, et antud teemat sobiks edasi uurida põhjalikumate teadmiste saamiseks laste kognitiivse arengu ja joonistamise seoste kohta.

Uurimistöö tulemustest selgus, et lasteaiaõpetajad peavad joonistamist laste kognitiivses arengus väga oluliseks. Joonistamist peeti tähtsaks lapse loovuse, tähelepanu, mälu, taju, kujutlusvõime, probleemide lahendamise oskuse ja peenmotoorika arendamisel. Lasteaiaõpetajad olid kursis nõuetega, mida tuleb silmas pidada lastega joonistamistegevuste läbi viimisel. Oluliseks peeti jõukohasuse, huvitavuse ja iseseisvuse printsiipi. Rõhutati, et laps peab töötama turvalises töökeskkonnas ja tundma oma tööst rõõmu.

KASUTATUD KIRJANDUS

Ainevaldkond „Kunstiained“. Põhikooli riiklik õppekava. Lisa 6 (2014). *Riigi Teataja* 2011, 1. <https://www.riigiteataja.ee/akt/1120/4202/2010/1m%20lisa6.pdf#> (viimati vaadatud 12.04.2025).

Arula, T. (2011). *Lapse psühhomotoorne areng esimesel elupoolaastal*. Tartu Tervishoiu Kõrgkool.

<https://siseveeb.nooruse.ee/e-ope/lpa1pa/index.html> (viimati vaadatud 23.03.2025).

Beard, C., Wilson, J. P. (2013). *Experiential Learning*. Kogan Page Limited.

Beilmann, M. (2020). Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas. Tartu Ülikool <https://samm.ut.ee/kusimustiku-koostamine/> (viimati vaadatud 12.03.2025).

Butterworth, G., Harris, M. (2002). *Arengupsühholoogia alused*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 244.

Clark, A. (2005). *Listening to and Involving Young Children: A Review of Research and Practice*. Early Child Development and Care 175 (6): 489–505. <https://doi.org/10.1080/03004430500131288> (viimati vaadatud 03.02.2025).

Cools, W., De Martelaer, K., Samaey, C., Andries, C. (2009). *Movement skill assessment of typically developing preschool children: a review of seven movement skill assessment tools*. Journal of Sports Science and Medicine. 8, 154-168.

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24149522/> (viimati vaadatud 08.04.2025).

Creswell, J.W. (2008). *Research design. Third Edition*. SAGE Publications.

Creswell, J. W., Crewell Baez, J. (2021). *30 essential skills for the qualitative researcher*. SAGE Publications.

Creswell, J. W. Plano Clark, V. L. (2011). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. SAGE Publications.

Danby, S., Farrell, A. (2004). *Accounting for Young Children's Competence in Educational Research: New Perspectives on Research Ethics*. The Australian Educational Researcher 31 (3): 38–50.

<https://doi.org/10.1007/BF03249527> (viimati vaadatud 12.01.2025).

Deguara, J. & Nutbrown, C. (2018). *Signs, Symbols and Schemas: Understanding Meaning in a Child's Drawings*. International Journal of Early Years Education 26 (1): lk 4-20
<https://doi.org/10.1080/09669760.2017.1369398> (viimati vaadatud 28.03.2025).

Dewey, J. (2019). *Kunst kui kogemus*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.

Edwards, B. (2020). *Drawing on the dominant eye: decoding the way we perceive, create and learn*. Tarcher Perigee.

Einon, D. (2003). *Loov laps. Märgake ja arendage oma lapse sünnipäraseid andeid*. Tallinn: Varrak, 7.

Gibson, W., Brown, A. (2009). *Working with qualitative data*. Los Angeles, New Dehli, London, Singapore, Washington DC Sage Publication.

Gustavson, M. (2019). *Laste aeg- lasteaed. Alternatiivid pedagoogikas*. Tallinn: PreMark, 71-72.

Heinla, E. (2008). Loovuse areng. Kikas, E. (Toim.). *Õppimine ja õpetamine koolieelseas* (lk 38-40). Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.

Heinla, E. (2020). *Lapse loovuse hoidmine ja arendamine*. Tartu: OÜ Atlex, 11, 43, 44.

Heinla, E., Puhm, R. (2020). Kuidas avaldub lapse loovus ja milline on loov laps?. Heinla, E. (Koost.). *Lapse loovuse hoidmine ja arendamine* (lk 33, 39). Tartu: OÜ Atlex.

Hellerna, K. (2003). Emotsionaalse õppimise arendamisest. Rmt. Almann, S. *Nõuandeid lasteaiasõpetajatele lapsevanematele. Laps ja tunded* (lk 17). Tea ja Toimeta 22. Tallinn: Kirjastus Ilo.

Higuera, V. (2018). *How to Help Your Child Develop Fine Motor Skills*. Healthline Media. <https://www.healthline.com/health/fine-motor-skills#fine-motor-skills-timeline> (viimati vaadatud 23.03.2025).

Juske, A. (2004). *Joonistav laps: Onto- ja fülogeneetilised paralleelid*. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia, 16-17.

Kalmus, V. Masso, A, Linno, M. (2015). *Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas*. Tartu Ülikool. <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys/> (viimati vaadatud 12.04.2025).

Kask, C. (2022). *Põhikooli kunstiõpetajate arusaamad ja teadlikkus lapse kunstilisest arengust ning kujutamise kriisi etapis õpilase toetamine joonistamise õpetamisel*. Publitseerimata bakalaureusetöö: Tartu Ülikool.

Kidron, A., & Savason, T. (2008). Koolivalmiduse saavutamine loovuse arendamise abil. Tuuling, L. (Koost.). *Lapsevanem ja õpetaja lapse arengu toetajana. Mõtteid lapsevanematele ja õpetajatele* (lk 98-99). Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus.

Kikas, E. (2008). Tunnetusprotsesside areng. Kikas, E. (Toim.). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk19-20). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Kivi, L., Sarapuu, H. (2005). Keel ja kõne. Kivi, L., Sarapuu, H. (Koost.). *Laps ja lasteaed*. Tartu: As Atlex.

Krull, E. (2018). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 35-36; 63; 64.

Kurg, L. (2020). *Lapse arengu toetamine*. E-kursuse projekt "KuDi - Kutseõpe digitaalsemaks!". Tartu: Tartu Tervishoiu Kõrgkool.

<https://sites.google.com/view/lapse-areng-0-7a/sissejuhatus> (viimati vaadatud 23.03.2025).

Kutsestandardid: Õpetaja, tase 6. (2020). Sihtasutus Kutsekoda. <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10747319> (viimati vaadatud 10.04.2025).

Leuska, A. (2010). Arengupsühholoogia. https://hope.tktk.ee/kristiina/Anu_Leuska/oo/index.html (viimati vaadatud 12.04.2025).

Ли, Н. (2005). *Основы учебного академического рисунка*. Эксмо.

Luquet, G.-H. (2001). *Children's drawings*. Free Association Books.

Löfström, E. (2011). *Tegevusuuringu käsiraamat*. Eduko, 4.

file:///C:/Users/eelik/Downloads/Erika_Lofstrom_Tegevusuuringu_kasiraamat.pdf (viimati vaadatud 18.04.2025).

Marintšenko, E. (2021). *Peenmotoorikat arendavad tegevused 2-3 aastastele lastele ning ekspertide hinnangud ja arendussoovitused tegevustele*. Publitseerimata bakalaureusetöö: Tartu Ülikool.

Mendosza Straffon, L., de Groot, B., Gorr, N. D., Tsou, Y. T., Kret, M. E. (2024). *Developing drawing skill: Exploring the role of parental support and cultural learning*. Journal Elsevier.

<https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2024.101444> (viimati vaadatud 17.03.2025).

Neare, V. (2024). *Lapse arendamine ja tema arengu toetamine imikueast koolini*. Tartu: Atlex Oü, 44.

Nugin, K. (2005). *Laps ja ühiskond*. Kivi, L., Sarapuu, H. (Koost.). *Laps ja lasteaed*. Lasteaiaõpetajate käsiraamat (lk 83). Tartu: AS Atlex.

Nugin, K. (2005). *Kodu kui kasvukeskkond*. Kivi, L., Sarapuu, H. (Koost.). *Laps ja lasteaed*. Lasteaiaõpetajate käsiraamat (lk 117-119). Tartu: AS Atlex.

Nugin, K., Õun, T. (2018). *Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias*. Tartu: Atlex Oü.

Ojakäär-Kitsing, J. (2018). *Pai lapse loovusele*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, 17, 38-39, 49, 65.

Oll, T. (2022). *Kunstivaldkond lasteaias*. Vaas, I. (Koost.). *Kunstitegevused lasteaias* (lk 55). Tartu: Kirjastus Kröösus.

Orav, K. (2023). *Visuaalne lihtsustamine. Kuidas kasutada joonistamist ja kujutlusvõimet, et elada julget, mängulist ning tähendusrikast elu*. Võru: Võru Trükikoda, 23.

- Pica, R. (2008). *Physical Education for Young Children. Movement ABCs for the Little Ones*. Human Kinetics, 44.
- Podobnik, U., Jerman, J., Selan, J. (2021). *Understanding analytical drawings of preschool children: the importance of a dialog with a child*. International Journal Early Years Education, 32:1 189-203. <https://doi.org/10.1080/09669760.2021.1960802> (viimati vaadatud 17.03.2025).
- Puhm, R. (2020). Mida on vaja lapse loovuse arendamiseks?. Heinla, E.(Koost.). Lapse loovuse hoidmine ja arendamine (lk 44). Tartu: OÜ Atlex.
- Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. (2009). *Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad*. Tartu: Kirjastus Stuudium, 74, 88.
- Saarits, Ü. (2005). Emotsionaalne areng ja kasvatus. Rmt. Kivi, L., Sarapu, H. (Koost.). *Laps ja lasteaed*. (lk 72, 76). Tartu: AS Atlex.
- Saarit, Ü. (2005). Kasvamine ja kasvatus. Kivi, L., Sarapuu, H. (Koost.). *Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetajate käsiraamat* (lk 113). Tartu: AS Atlex.
- Saks, M. (2023). *Õueala kujutamine ning konvergentse ja divergentse mõtlemise kujunemine eelkooliealiste laste joonistuste näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu ülikool.
- Savason, T. (2008). Koolivalmiduse saavutamine loovuse arendamise abil. Tuuling, L. (Koost.). *Lapsevanem ja õpetaja lapse arengu toetajana – mõtteid lapsevanematele ja õpetajatele* (lk 98). Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Scotti, H., Tartes-Babkina, H. (2023). *Kunstiteraapia. Sissejuhatusest praktikani*. Tallinn: TallinnaRaamatutrükikoda, 79.
- Smith, P. K., Cowie, H., Blades, M. (2008). *Laste arengu mõistmine*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 349, 381;402; 478-479; 487.
- Tartes-Babkina, H. (2018). *Kunst abiks lapse ja noore mõistmisel*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, 9, 13, 44.
- Toomela, A. (2022). *Lapse ja inimkonna tee kritseldustest kunstini I*. Tallinn:TLÜ Kirjastus, 60-61.

Tuuling, L. (2008). Laske lapsel olla laps! Tuuling, I. (Koost.). *Lapsevanem ja õpetaja lapse arengu toetajana- mõtteid lapsevanematele ja õpetajatele* (lk 7-9). Tallinn: Tallinna ülikooli Kirjastus.

Tuulmets, A. (2005). *Tunni- ja töökavaga seotud mõisted kunstõpetuses. Muusika ja kunsti õpetamisest*. Vikat, M., Treier, H., Raudsepp, I. Riiklik eksami- ja kvalifikatsioonikeskus.

Vaas, I. (2022). *Kunstitegevused lasteaias*. Tartu: Kirjastus Kröösus, 55.

Vahter, E. (2005). Kunstikasvatus lasteaias. Kivi, L., Sarapuu, H. (Koost.). *Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat* (lk 199-202). Tartu: AS Atlex.

Vahter, E. (2008). Kunstitegevused. Kikas, E. (Toim.). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 247, 254-255). Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Vahter, E. (2018). Kunst. Rmt. Nugin, K., Õun, T. (Koost.). *Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias* (lk 151, 249, 257, 261). Tartu: OÜ Atlex.

Veispak, A., Veisson, M. (2005). Lapse arengu- ning õppimisteooriad. Kivi, L., Sarapuu, H. (Koost.). *Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetajate käsiraamat* (lk 39). Tartu: AS Atlex.

Veisson, M. (2005). Lasteaiaõpetajate koostöö lastevanematega. Kivi, L. Sarapuu, H. (Koost.). *Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetajate käsiraamat* (lk 123). Tartu: AS Atlex.

Veisson, M. (2009). Lapse areng ja seda toetav keskkond. Rmt Kivi, L., Sarapuu, H. (Koost.). *Lasteaialaps peres* (lk 5). Tartu: AS Atlex.

Veisson, M. (2018). Lapse areng ja õppimine. Rmt Nugin, K., Õun, T. (Koost.). *Õppe- ja kasvatustegevused lasteaias* (lk 10-11, 16). Tartu: OÜ Atlex.

Viks, G. (2019). *Eesti lasteaiaõpetajate arvamused laste joonistamisoskuse kujunemisest ja 3-7 aastaste laste joonistamisoskusest ning erinevatest joonistamise viisidest*. Publitseerimata bakalaureusetöö: Tartu ülikool.

Võgotski, L. (2006). Õpetamine ja areng koolieelses eas. Rmt Tiko, A. (Koost.). *Klassikalisi artikleid Vene arengupsühholoogiast* (lk 46-47). Tallinn: AS Kirjastus Ilo.

Võgotski, L. (2014). *Mõtlemine ja kõne: psühholoogilised uurimused*. Tartu: Ilmamaa.

Võgotski, L. (2016). *Laste loovus ja kujutlusvõime. Mäng ja selle osa psüühilises arengus*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.

Wright, S. (2003). *Children, Meaning-Making and the Art*. Frenchs Forest: Pearson Education.

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

LISAD

Lisa 1.

Head lasteaiaõpetajad,

Olen Eelika Kalda ja õpin Tartu Ülikooli Narva Kolledži kolmandal kursusel. Kirjutan bakalaureuse lõputööd teemal „Joonistamine kui osa lapse kognitiivsest arengust ja selle toetamine“.

Käesoleva töö eesmärk on selgitada lasteaiaõpetajate teadlikkus joonistamise tähtsusest laste kognitiivses arengus ja toetusviisidest, mida õpetajad kasutavad joonistamise õpetamisel lapse kognitiivse arengu soodustamiseks. Seoses sellega palun Teil leida aega, et vastata ausalt minu poolt koostatud küsimustikule. Küsimustik on anonüümne ning kogutud andmeid kasutatakse ainult teadustöö raames.

Küsimustikule vastamine võtab aega maksimaalselt 20 minutit. Lisaküsimuste korral palun pöörduda emaili või telefoni teel.

Tänan Teid tehtud töö ja vastatud küsimuste eest.

Eelika Kalda

Koolieelse lasteasutuse õpetaja mitmekeelses õppekeskkonnas

eelika.kalda@mail.ee

56692514

Küsimustik lasteaiaõpetajatele:

1. Kuidas kirjeldaksite joonistamise rolli laste igapäevases õppes ja arengus?
2. Kui sageli te joonistamistegevusi rühmas läbi viite?
3. Milliseid eesmärke püstitate lastele joonistamistegevuste andmisel?

4. Kuidas lasteaiaõpetaja saab joonistamise kaudu toetada eelkooliealise lapse kognitiivset arengut ning milliseid erinevaid tegevusi te selleks pakute?
5. Kas viite läbi joonistamise käigus temaatilisi ülesandeid? Millised?
6. Kuidas joonistamine arendab lapse ruumilist mõtlemist?
7. Millist mõju avaldab joonistamine lapse peenmotoorikale?
8. Kas olete märganud, et joonistamine aitab kaasa probleemide lahendamise oskustele? Selgitage.
9. Millist mõju on joonistamine avaldanud laste kujutlusvõimele ja loovusele?
10. Milliseid joonistamisvahendeid ja -tehnikaid kasutate joonistamistegevuste läbiviimiseks?
11. Mida teeksite joonistamistegevuses teisti, et paremini toetada lapse kognitiivset arengut?
12. Milliseks hindate õpetaja rolli laste joonistustegevuse suunamisel?
13. On teil veel midagi lisada seoses joonistamise ja lapse kognitiivse arenguga?
14. Kui vana Te olete?
15. Kui kaua olete töötanud lasteaiaõpetajana?
16. Millises vanuses lastega te praegu töötate?

Lisa 2.

Joonis 1. Ettenäidatud pilt joonistamisülesande läbiviimiseks. Joonistatud töö autori poolt.

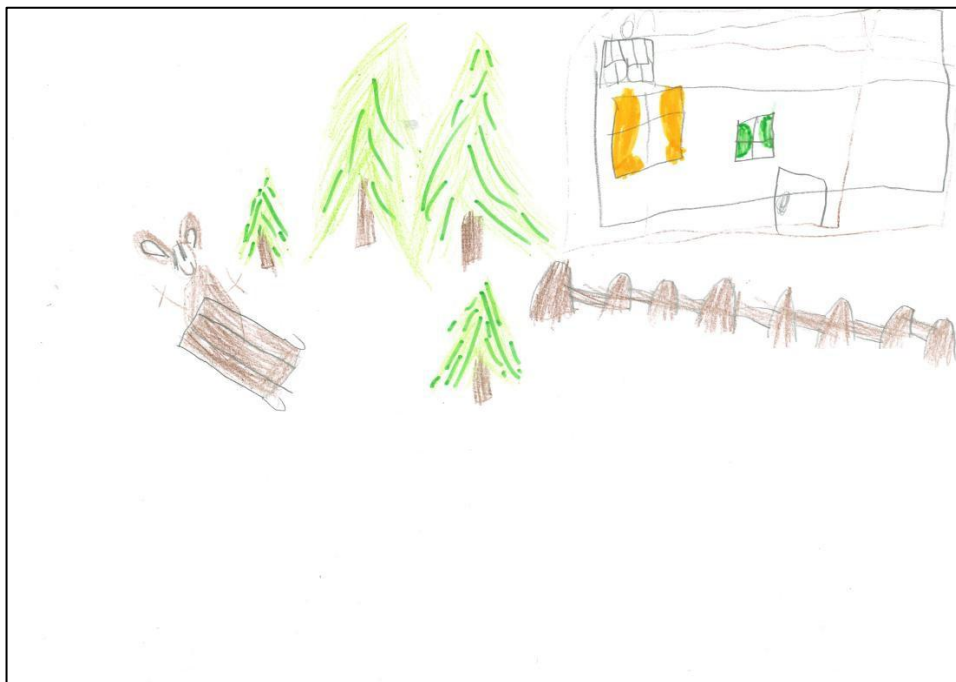
Lisa 3.

Joonis 2. Laps 1 poolt joonistatud esimene pilt.

Joonis 3. Laps 1 poolt joonistatud teine pilt.

Joonis 4. Laps 2 poolt joonistatud esimene pilt.

Joonis 5. Laps 2 poolt joonistatud teine pilt.

Joonis 6. Laps 3 poolt joonistatud esimene pilt.

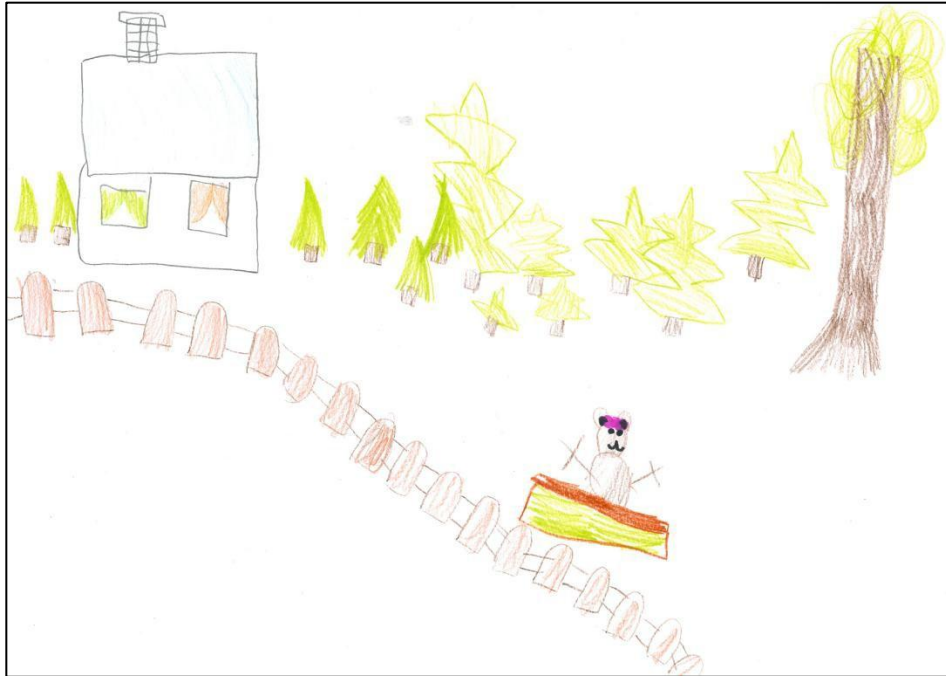
Joonis 7. Laps 3 poolt joonistatud teine pilt.

Joonis 8. Laps 4 poolt joonistatud esimene pilt.

Joonis 9. Laps 4 poolt joonistatud teine pilt.

Joonis 10. Laps 5 poolt joonistatud esimene pilt.

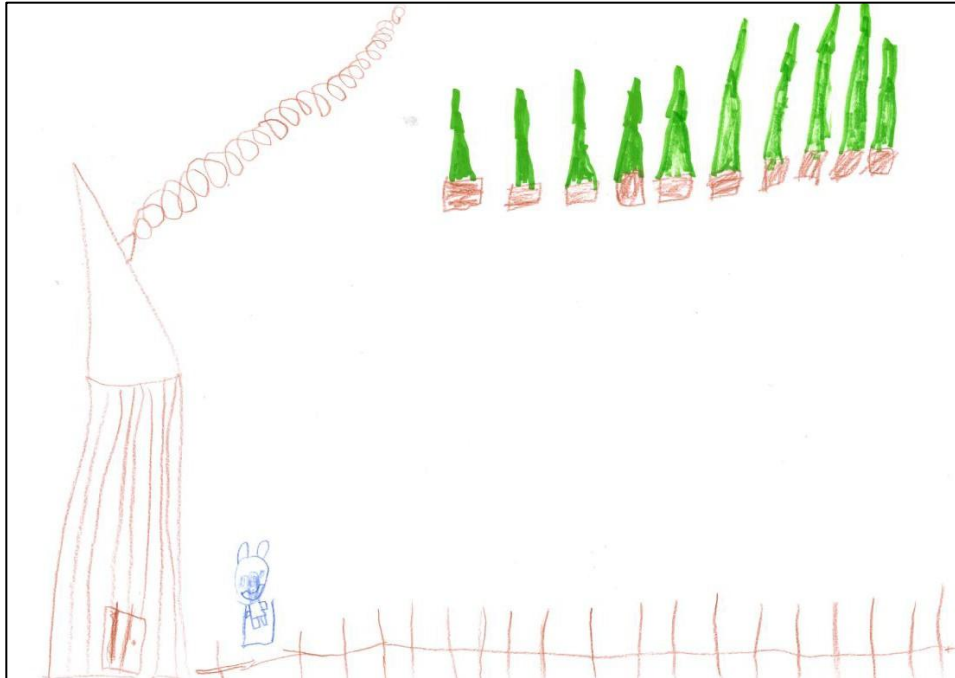
Joonis 11. Laps 5 poolt joonistatud teine pilt.

Joonis 12. Laps 6 poolt joonistatud esimene pilt.

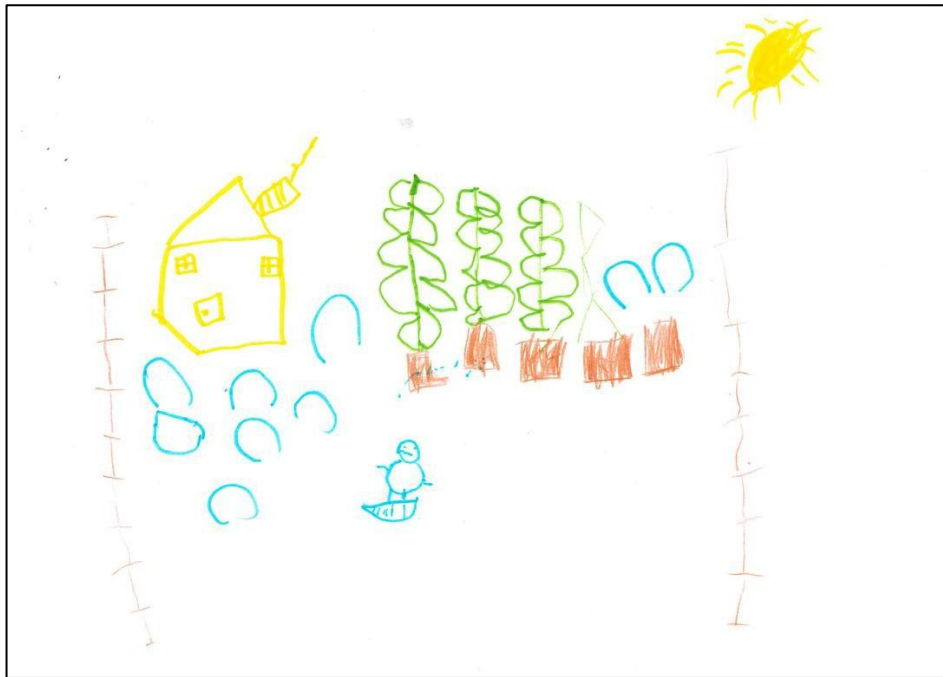
Joonis 13. Laps 6 poolt joonistatud teine pilt.

Joonis 14. Laps 7 poolt joonistatud esimene pilt.

Joonis 15. Laps 7 poolt joonistatud teine pilt.

Joonis 16. Laps 8 poolt joonistatud esimene pilt.

Joonis 17. Laps 8 poolt joonistatud teine pilt.

Joonis 18. Laps 9 poolt joonistatud esimene pilt.

Joonis 19. Laps 9 poolt joonistatud teine pilt.

Joonis 20. Laps 10 poolt joonistatud esimene pilt.

Joonis 21. Laps 10 poolt joonistatud teine pilt.

Joonis 22. Laps 11 poolt joonistatud esimene pilt.

Joonis 23. Laps 11 poolt joonistatud teine pilt.

Joonis 24. Laps 12 poolt joonistatud esimene pilt.

Joonis 25. Laps 12 poolt joonistatud teine pilt.

Lisa 4.

Tabel 2. Küsimustiku vastuste kodeerimine.

Jrk	Kategooriad	Alamkategooriad	Vastuste arv
1.	Joonistamine ja loovus	Areneb kujutlusvõime Areneb loovus ja loogiline mõtlemine Paraneb eneseväljendus Objektide kujutamine ja paigutus	4 15 7 4
2.	Joonistamine ja sotsiaalne areng	Õpetab suhtlemisoskust	5
3.	Joonistamine ja kognitiivne areng	Areneb probleemide lahendamise oskus Areneb ruumitaju Orienteerumine tasapinnal Areneb tähelepanu Mõttetegevuse areng Emotsioonide väljendamine Loogilise mõtlemise ülesanded Perspektiivist arusaamine Mälu arendavad tegevused Analüütilist mõtlemist nõudvad ülesanded	2 3 3 6 5 8 7 6 7 7
4.	Joonistamine ja peenmotoorika	Arendab peenmotoorikat Areneb silma ja käe koostöö	6 6
5.	Joonistamine ja keeleline areng	Eeldus lugema ja kirjutama õppimiseks	4
6.	Joonistamistehnikate õppimine	Erinevate joonistamistehnikate õppimine	5
7.	Eneseteenindus	Töökoha korrashoid	9
8.	Eduelamus	Tunneb rahulolu oma valminud tööst Hindab õpetajapoolset tunnustust	5 6
9.	Toetusviisid	Rohkem lasta lapsel iseseisvalt joonistada Kasutada võimalikult erinevaid tehnikaid Anda rohkem aega joonistamiseks Lõimida joonistamist teiste valdkondadega	8 10 4 5
10.	Õpetaja roll	Mitte liialt suunata last joonistamistegevustes Mitte anda negatiivset hinnangut Tagada turvaline töökeskkond ja vahendid Suunata last väljendama oma mõtteid, tundeid ja fantaasiat Õpetaja on suunaja ja julgustaja Õpetaja õpetab kasutama uusi tehnikaid Anda lapsele võimalus oma tööst rääkida Joonistamistegevuse organiseerimine	6 4 13 15 8 2 6 15

Allikas: Uuringu andmed. Autori koostatud.

Lisa 5.

Tabel 3. Laste joonistusülesannete kategoriseerimine.

	Kategooria	Selgitus	Alamkategooria	Selgitus
1.	Objektid	Objektide arv	Aed	Aia olemasolu pildil
			Kelgutav karu	Kelgutava karu olemasolu pildil
			Maja	Maja olemasolu pildil
			Mets	Metsa olemasolu pildil
			Raagus puu	Raagus puu olemasolu pildil
2.	Detailid	Detailide täpsus	Aknad	Akende arv pildil
			Korsten ja suits	Korstna ja suitsus olemasolu pildil
			Triibu- ja täpitemhnikakasutamine	Maja fassaadi joonistamine triibu- ja täpitemhnikas
			Uks	Ukse olemasolu ja muster pildil
3.	Värvid	Värvide täpne kasutus pildi joonistamisel	Kardinad	Kardinad- oranž, roheline, lilla
			Karu	Karu- pruun
			Kelk	Kelk -roheline
			Maja	Maja- pruun
4.	Paigutus	Objektide asend pildil	Aed	Aia asukoht pildil
			Kelgutav karu	Kelgutava karu asukoht pildil
			Maja	Maja asukoht pildil
			Mets	Metsa asukoht pildil
			Raaguspuu	Puu asukoht pildil
5.	Proportsioonid	Objektide suuruste võrdlus reaalsusega	Maja ja mets	Maja ja metsa suuruste võrdlemine üksteise suhtes
			Maja ja kelgutav karu	Maja ja kelgutava karu suuruste võrdlemine üksteise suhtes
			Aed ja maja	Aia ja maja suuruste võrdlemine üksteise suhtes

	Kategooria	Selgitus	Alamkategooria	Selgitus
			Raagus puu	Puu suuruse võrdlus ettenäidatud pildil olevaga

Allikas: Uuringu andmed. Autori koostatud.

Lisa 6.

Tabel 4. Esimese ja teise joonsituse võrdlus.

	Objektide arv	Detailid, mustrid, värvid	Paigutus ja proportsioonid	Vestluse mõju	Loovus - juurdejoonistused
Laps 1	Esimesel pildil olemas 4 objekti, teisel 5.	Teisel pildi maja detailid täpsemad (katuse liist ja uks täpilsed, korsten ruuduline, suits, kordinate värvid õiged, triibud puudu)	Esimesel pildil paigutus täpsem. Teisel pildil karu ja aed on vale koha peal.	Vestluse põhjal teisel pildil maja detailide värvimine täpsem ja lumi katusel, korstnale lisandunud suits	Oma loovust pildile lisatud ei ole.
Laps 2	Esimesel pildil 4 objekti, teisel ka 4 objekti. Esimesel pildil puudub raagus puu ja teisel puudu aed.	Teisel pildil maja kujutatud detailsemalt. Aknad täpsemad, kordinate värvid õiged. Esimesel pildil puudub majal korsten, teisel pildil on kujutatud väga detailselt ruudulisena.	Pilt on joonistatud nii esimesel kui teisel korral peegelpildis, peale raagus puu.	Vestluse mõju on ilmselt põhjustanud detailide joonistamise täpsust.	Talv pole talv, vaid juures on suve tunnused-muru ja põõsad. Esimesel pildil olev kelk on muutunud rätikuks. Lisatud on kordinatele lipsud.

	Objektide arv	Detailid, mustrid, värvid	Paigutus ja proportsioonid	Vestluse mõju	Loovus - juurdejoonistused
Laps 3	Esimesel pildil objekte 3, teisel 4.	Teisel pildil on juurde tulnud aknad ja õiged kardinade värvid. Mõlemal pildil puudub majal uks ja korsten. Esimesel pildil on mets kujutatud nelja üksiku puuna, teisel pildil metsas palju puid.	Esimesel pildil on puudu aed ja raagus puu. Teisel pildil on puudu raagus puu. Teisel pildil on maja aia sees.	Vestluse mõjul on paranenud mets, aknad, kardinade ja kelgu värvid.	Omapoolset loovust ei ole rakendatud.
Laps 4	Esimesel pildil 4 objekti, puudub raagus puu. Teisel kõik 5 objekti olemas.	Esimesel pildil puudub majal korsten ja aknad ning kardinad valed. Teisel pildil lisandunud ruuduline korsten, kardinade värvid õiged. Majal puudub uks. Teisel pildil on olemas raagus puu. Teisel pildil on kelk kaotanud oma rohelise värvi.	Objektide asetus mõlemal pildil vale. Kõik objektid on kujutatud pildi keskele. Ainult teisel pildil olev raagus puu on õige paigutusega.	Vestluse mõjul detailid täpsemad, metsa on lisandunud mõned puud.	Triibuline maja on muutunud ruuduliseks.

	Objektide arv	Detailid, mustrid, värvid	Paigutus ja proportsioonid	Vestluse mõju	Loovus - juurdejoonistused
Laps 5	Esimesel ja teisel pildil kõik 5 objekti olemas.	Teine pilt on täpsemate detailidega. Maja uks, aknad, kardinad täpsed-värvid õiged. Esimesel pildil oli joonistatud puu koos lehtedega, teisel pildil õigesti raagus. Teisel pildil kelgul jalased ja värv õige. Teisel pildil mets täpsem.	Paigutus on esimesel ja teisel pildil üsna õige. Metsa suurus ja asukoht on muutunud õigemaks. Proportsioonid paigas.	Vestluse mõjul on muutunud maja detailid ja värvid täpsemaks. Metsa asukoht veel õigemaks muutunud ja puid tihedalt juurde joonistatud.	Esimesel pildil on karule lisatud lips pähe.
Laps 6	Esimesel ja teisel pildil olemas kõik 5 objekti.	Esimese pildiga võrreldes on lisandunud aknad ja uks. Kardinate värvid õiged. Lisandunud on majale korsten. Esimesel pildil on mets kujutatud üksikute puudena, teisel pildil mets tihedam.	Esimesel pildil on liikunud maja ja aed vasakult äärest pildi keskele. Teisel pildil maja ja metsa asukohad õiged. Aed on mõlemal pildil kujutatud väga suurena. Raaguspuu on väiksem kui aed.	Vestluse mõjuna on detailid täpsemad ja neid on rohkem ning värvid on õigemad.	Juurde pole lisatud loovust.

	Objektide arv	Detailid, mustrid, värvid	Paigutus ja proportsioonid	Vestluse mõju	Loovus - juurdejoonistused
Laps 7	Objektide arv esimesel pildil 4 ja teise pildil 4. Mõlemal pildil puudub raagus puu.	Detailid ebatäpsed. Teisel pildil on majale juurde tulnud kolm akent ja täppidega tehtud uks. Karul kõrvad puudu. Karu ja kelgu värvid valed. Kardinad puuduvad. Aed on kahe osa asemel joonistatud ühe osaga.	Esimesel pildil objektide asukohad valed. Teine pilt muutunud peegelpildiks. Maja suurus õige, asukoht vale. Puud on proportsioonist rohkem välja läinud kui esimesel pildil.	Majal on uks läinud täpiliselt ja juurde tulnud kolm akent. Maja proportsioon on õigeks läinud.	Oma loovust pole töös kasutatud.

	Objektide arv	Detailid, mustrid, värvid	Paigutus ja proportsioonid	Vestluse mõju	Loovus - juurdejoonistused
Laps 8	Esimesel pildil 4 objekti, teisel pildil samuti neli objekti. Mõlemal pildil puudub raagus puu.	Mõlemal pildil on kujutatud maastikul lumehangesid . Maja on võrreldes esimese pildiga detailsem. Mõlemal pildil karu ebatäpne ja kelgu värv vale, aga kelgule joonistatud kelgunöör.	Paigutus üldiselt õige, ainult mets on maja tagant nihkunud paremale.	Vestluse mõjul on lisandunud majale triibud ja kolm akent.	Esimesel pildil on oma loovusena lisatud päike ja teisel pildil pilved.

	Objektide arv	Detailid, mustrid, värvid	Paigutus ja proportsioonid	Vestluse mõju	Loovus - juurdejoonistused
Laps 9	Esimesel pildil objekte 4, teisel pildil objekte 5. Esimesel pildil puudus raagus puu, teisel olid kõik objektid olemas.	Juba esimesel pildil on maja suhteliselt detailselt välja joonistatud. Teisel pildil veel detailsemalt. Esimesel pildil olevatest kolmest puust on teisel pildil saanud mets rohkemate puudega. Karu on teisel pildil saanud endale pruuni värvi.	Objektide ruumiline paigutus õige. Teisele pildile on lisandunud raagus puu, mis on erakordselt suur muude objektidega võrreldes. Muidu proportsioonid paigas.	Vestluse tulemusena on puudest saanud mets ja maja on saanud ukse, mis on tehtud täpitehnikat kasutades nagu ette näidatud pildil. Karu on saanud endale pruuni värvi ja objektide arv on saanud õigeks.	Pildid on suhteliselt täpselt joonistatud, oma loovust lisatud ei ole.

	Objektide arv	Detailid, mustrid, värvid	Paigutus ja proportsioonid	Vestluse mõju	Loovus - juurdejoonistused
Laps 10	Esimesel ja teisel pildil objekte 5.	Maja on teisel pildil detailsemalt joonistatud. Juurde olid lisandunud aknad koos kardinatega, mille värvused õiged. Majale lisandunud maja liist, millel on ka kujutatud täpid.	Esimesel pildil maja ja karu omavahel proportsioonis. Mets kujutatud liiga väikeste puudega. Raagus puu on kujutatud liiga väiksena. Teisel pildil ruumiliselt täpsemini paigutatud, kuid puu liiga väiksena kujutatud. Teisel pildil on aed kujutatud massiivsena. Karu on võrreldes muude objektidega kujutatud liiga väiksena.	Vestluse mõjul on maja detailid täpsemaks muutunud.	Oma loovusena on majale lisandunud õuetuli sarnaselt kõrval istuja tööga. Kuna kõrval olev laps oli joonistanud samasuguse õuetule ja ise juurde kommenteerides, siis on alust arvata, et laps 10 joonistas selle idee laps 11 pealt maha.

	Objektide arv	Detailid, mustrid, värvid	Paigutus ja proportsioonid	Vestluse mõju	Loovus - juurdejoonistused
Laps 11	Esimesel pildil on 4 objekti, teisel pildil 5 objekti.	Esimesel pildil maja uste ja akendeta, korsten puudu, aga majale kujutatud triibulisena. Teisel pildil on lisandunud kaks akent kardinatega, kuid värvused valed. Teisel pildil on juurde tulnud korsten ilma suitsuta, karu on saanud pruuni värvuse ning kelk rohelise värvuse. Teisel pildil on proovitud aed kujutada detailsemalt.	Esimesel pildil muud objektid on ruumiliselt õigesti paigutatud, kuid mets on liikunud maja tagant paremale poole. Metsas olevate puude suurused on väiksemad. Teisel pildil paigutus täpsem, lisandunud on raagus puu väga väiksena, kuid kujutatud koos lehtedega.	Vestluse mõjul on maja detailid täpsemad ja mets liikunud majale lähemale. Karu ja kelk on saanud oma õiged värvid. Vestluse mõjul on teiselt pildil õue tuli kadunud.	Oma loovusena on majale lisandunud õue tuli. Laps tööd üle andes ütles, et joonistasin majale tule ka siis on karul valgem kelgutada.

	Objektide arv	Detailid, mustrid, värvid	Paigutus ja proportsioonid	Vestluse mõju	Loovus - juurdejoonistused
Laps 12	Esimesel pildil objekte 4 ja teisel pildil 5. Esimeselt pildilt puudub raagus puu ja teisele pildile on lisandunud 3 raagus puud.	Esimesel pildil maja akendeta, teisel pildil lisandunud kolm akent õigete kardinate värviga. Mõlemal pildil on karu pruun ja kelk roheline. Esimesel pildil on aed poolikuks jäänud, teisel on aed kahel pool maja. Teisel pildil on majale tulnud aknad ja kardinad. Kelgule on lisandunud jalased. Maja korsten on ruuduliseks läinud ja sellest tuleb ka suitsu.	Mõlemal pildil on aed väga suurena kujutatud. Mets on kujutatud maja suhtes liiga väikseks. Teisel pildil on aga mets liikunud maja juurde nagu ette näidatud pildil. Raagus puu on teisele pildile lisandunud, kuid valesse kohta ja ühest puust on saanud kolm väikest raagus puud.	Vestluse mõjul on kelk saanud endale jalased ja maja on muutunud täpsemaks. Samuti on mets liikunud maja taha.	Oma loovusena on laps kujutanud ühe raagus puu asemel kolm raagus puud.

Allikas: Uuringu andmed. Autori koostatud.

Lisa 7.

Tabel 5. Laste joonistuste muutuste koondtabel.

	NÄITAJAD											
Laps	Objekti de arv		Detailid		Värvid		Paigutus		Proportsi oonid		Kokkuvõte	
Esimese ja teise pildi muutumine	Muutus	Ei muutunud	Muutus	Ei muutunud	Muutus	Ei muutunud	Muutus	Ei muutunud	Muutus	Ei muutunud	Muutus kokku	Ei muutunud
Laps 1	+	-	+	-	+	-	+	-	-	+	4	1
Laps 2	-	+	+	-	+	-	-	+	-	+	2	3
Laps 3	+	-	+	-	+	-	-	+	+	-	4	1
Laps 4	+	-	+	-	+	-	-	+	+	-	3	2
Laps 5	-	+	+	-	+	-	+	-	+	-	4	1
Laps 6	-	+	+	-	+	-	+	-	+	-	4	1
Laps 7	-	+	+	-	-	+	-	+	-	+	1	4
Laps 8	-	+	+	-	-	+	-	+	-	+	1	4
Laps 9	+	-	+	-	+	-	-	+	+	-	4	1
Laps 10	-	+	+	-	+	-	+	-	+	-	4	1
Laps 11	+	-	+	-	+	-	-	+	-	+	3	2
Laps 12	+	-	+	-	+	-	+	-	-	+	4	1
Kokkuvõte	6	6	11	1	10	2	5	7	6	6	42	18

Allikas: Uuringu andmed. Autori koostatud.